

גליון

מעיונא דמלכא

יסוד

שיעורי הקדמה ללימוד
תורת החסידות
מב"ק מו"ד אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י
מכון 'שפה ברודה'
דחסידי קאסוב

כל הוצאות עריכת זהו"ל של הגליון

נתגדב ע"י

ידידינו הנכבד יקר שביקרים מאד נעלה, תורת ה' ממוש חייו והוגה בה כחשיבה כאורה, מעשיר בני ישראל בתורתן של ראשונים בהאדרת ספרי רבותינו הק' מוסדי דוד ודוד' איש האשכולות המוכתר בכל מעלה ותואר, מפורסם לשם ולתהלה ברוב פעליו לתורה ולתעודה האי גברא רבא דמדיה סיייעיה

הגאון הצדיק שמו מפארים גזע קודש מחצבתו

כש"ת הרב יוסף דב לאנדא שליט"א

אב"ד ביהמ"ד "בית אברהם" זלאטשוב

בעיה"ת קרית יואל יצ"ו

לעלו נשמותיהם הגהורים של

הרה"ג רבי נתן

ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ב"ה שבט תשע"ג

וזוגתו מרת חי' הנצא

בת ר' דוד הלוי ע"ה
נלב"ע ב' ניסן תשע"ז

הרה"ח מו"ה אברהם אליעזר

ב"ר טובי' ז"ל
נלב"ע כ"ז תמוז תשס"ז

וזוגתו מרת חנה רחל

בת ר' מרדכי יהודה הכהן ע"ה
נלב"ע י"ג סיון תשע"ה

זכות הפצת מעינותיו של אור שבעת יומים מרן הבעל שם הק' ותלמידיו ז"ע ינן בעדיו שירוהו רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ושיתברך בכל מעשי ידיו ויזכה עוד רבות בשנים לעבוד עבודתו בקודש מתוך בריות נפא ונהורא מעליא מתוך שפע ברכה והצלחה בכל עסקיו, ויסצא חן וחסד בעיני אלקים ואנשים בכל חפציו מתוך עושר ואושר שלות הנפש והרחבת הדעת כל ימי חייו

הר"מוד בגליון דהלו

יהיה לזכות רפואתו השלימה והמהירה של

מרן רבינו שרגא פייביש בן מלכה שליט"א

בתוך שאר דוולי ישראל

כל הזכויות שמורות

לקבלת הגליון מדי שבוע בשבוע

ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת

במס' 017-686-5892

או אל toraskosov@gmail.com

נערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

מידת היסוד חלק א

מבשרי אחזה אלז-ה

השי"ת ושביתנו שוכנים בתוך האדם ממש,
ובכל פעולה ומעשה שעושה, נפעל על ידו
לטוב או למוטב

מה הידוש הידשה תורת החסידות

על הפתח מבחוץ, קודם כניסתנו הלאה אל הקודש לפני ולפנים, להרוות צימאוננו מ'מעיינא דמלכא' – ממימיו הזכים של מרנא ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע ואריות חבורתו הנמשכים אחריו, המקום איתנו לפאר ולבאר ולהחזיר תשובה בטרם כל, לרבים השואלים ומבקשים לדעת, מה חידוש חידשו בבית מדרשו של מרן ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע ותלמידיו הגדולים השותים ומשקים מבארו, שלא היה קודם התגלותו ונביעת מימיו הנאמנים. ורצונם העז בוקע ועולה לדעת את כל רז סוד תורת החסידות ולהתהלך ברגש על פיה בחיי היום יום שבהאי עלמא.

ונבוא היום אל העין, ליישב בהעמקה בהירה את מבוקשם, באשר ששאלתם זו, כבר נתקשו בה רבותינו בני אותו הדור, שהמה ראו וגם תמהו להבין את זאת, וכפי שמובא בספרים קדמונים (ראה בעל שם טוב על התורה הקדמה אות נז בשם ספר דברי צדיקים) ש'הגאון בעל ספר 'קצות החושן' שאל את פי הרב בוצינא קדישא מורנו הרב ר' צבי הירש מזידיטשוב ז"ל: מה יום מיומיים, שמיום שנתגלה ה'בעל שם טוב הקדוש', רבו החסידים המחזיקים בו, והלא ה'בעל שם טוב' ז"ל גם הוא התחקה על שורשי ויסודי

דברי האר"י ז"ל, ולא מצאנו כזאת אחרי האר"י ז"ל עצמו שתהיה כת מיוחדת דבקים בו, ומה זה חידש ה'בעל שם טוב' בשורשי החסידות, עד שהמשיך אחריו עדה גדולה וכתות וכתות בכל עיר ועיר. ובכן, נשא כפים בתפלה ובתקוה, כי ה' יתן חכמה ותבונה בנו לפרש ענין זה על טיבו, וביסוד איתן זה, יעמוד כל הבנין אשר יתבאר במאמרים הבאים לתפארה.

חידושו של ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע, שהאדם עצמו הוא אלוקות

ליושב את הדברים כדקא יאות, נשתמש דווקא ביסוד המוצנע בשאלתו של ה'קצות' עצמו, שם ראה לקשר בקשר של קיימא בין הצדיקים - האר"י הקדוש ורבנו אור שבעת הימים עד שהוא עשאו לאחדים בידו, ומזה עלתה שאלתו וגם ניצבה מה בינו לבינו. ונאמר, שאמת נכון הוא שיש אחיזה בין הני תרי, וזה עצמו הוא אכן יסוד החידוש של דרך החסידות מאופן העבודה הקדומה - וכדלהלן.

בימות עולם היו ג' מיוחדים שזכו להוריד ולגלות את מושכלות החכמה משמי שמים לדרי מטה, הם: התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי, האר"י הקדוש, והאחרון והגומר - מרן ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע. ברם, על אף שג' אלו ישבו כאחד - וכדלעיל, חילוקם רב.

רשב"י בכוחו כי רב, היטיב להזהיר בניצוצי זוהר כי גדול ה' ורם מאד, וגילה מדרש הנעלם את שנעשה בשמים ובשמי השמים העליונים בכל עת ובכל שעה, ועשה שבעים תיקונים אשר במ תיקן העליונים. בא רבנו האר"י הקדוש והוסיף להאיר על פי יסודו, כיצד נעשים המהלכים הללו של השתלשלות העולמות מבראשית ועד אחרית, ובאיזה אופן ודרך מתקנים ייחודים עילאין לתקן עולם במלכות שד-י. עד שבא מרן ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע ולימד, שאותם עניינים גדולים ורמים של האר"י וגוריו אינם רק מושגים רוחניים של השמים העליונים, ומי יעלה לנו - אנשים פשוטים השמימה לקיימם ושיהיה לנו יד ורגל בהם, אלא יש גם בלב כל אחד ואחד חלק באותם י' ספירות הקדושות וסודות

הקבלה על פי ערך מעשינו, ועל ידי הילוכינו לתתא לטוב ולמוטב, מושפע גם כן לטוב או חס ושלום למוטב לעילא כדמות שאנו עושים. ובדרכו הוטב, שאין לשון הספרים המדברים גדולות מכוונים רק לנעשה בגבהי מרומים, אלא בעיקר לאישי ישראל השוכנים בעולם הזה^א, שמעשיהם והילוכם כלולים באותם הנהגות ה', והאדם פועל בהם פעולה בשמים ממעל.

ובהרהב דבר, עד הזרחת אור החסידות היתה ההבנה הרווחת, שעיקרי הקבלה הם דרכי הנהגה של אופני המרכבה העליונה, ואין לנו דרי מטה שום קשר ושייכות לדברים הרמים ההם, בא ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע וסגל תלמידיו אחריו והנהירו אור בהיר, שעוד לנו – גם לאנשים פשוטים חלק ונחלה בסודות אלו, לפי שחביב אדם שנברא בצלם של מעלה (אבות פ"ג מ"ד) והוא כולל בתוכו את כל הנהגות ה', ולכן בכל עובדא קטן כגדול שפועל מעשיו, יש לו חיבור ושייכות לתיקוני העליונים החקוקים כפי שהם בשמים גם בגוף הגשמי, ובכך נסכו עוז ותעצומות בעם, שלכל ישראל יש חלק ב'לך ה' הגדולה, ובכח מעשיו לתתא משתנים סדרי בראשית צירופים ועניינים לעילא, כי ה' חקוק בקרבו ממש.

וזו היא התשובה שהשיב הרה"ק מזידיטשוב זי"ע לגאון ישראל בעל ה'קצות החושן' כמובא שם בהמשך הדברים: 'כי הנה רבי שמעון בר

וגם כן בצירוף הלז יהיה ר"ת א'ור ת'ורת ר'בינו ישראל ב'על ש'ם, שהוא היה מקרוב סמוך לדורותינו ופתח לנו פתחים להבין דברי מרן האר"י ז"ל על סוד העבודה'. ועוד כתב במקום אחר (הוספות מהרצ"א אות ו): 'כי רבו על החכמה הלז מעוררים ונוקפים, עד אשר שלח לנו למחיה נשמת הקדוש עליון ה'בעל שם טוב',

א. וכך האיר הרה"ק בעל ה'בני יששכר' זי"ע בספרו (אגרא דכלה צירופי בראשית אות נו) בתביות קצרות: 'בראשית, יצורף א"ת ריב"ש. ר"ת א'ור ת'ורת ר'בינו י'צחק ב'ן ש'למה, הוא מרן האריז"ל אשר האיר עיני הגולה באלף השישי בהתגלות דברי רבי שמעון בן יוחאי בסוד עולם התיקון, אשרי עין ראתה כל אלה.

יוחאי וחבריו העלימו דבריהם במאד מאד, עד אשר נתגלה עולם התיקון דור רבנו האר"י ז"ל, והוא פרסם תורת הרשב"י, וכל דבריו היה בעולמות העליונים ולא כל מוחא סביל דא.

עד אשר קם אדונינו מורינו ורבנו רבן של כל בני הגולה הקדוש איש האלוקים ה'בעל שם טוב הקדוש' זיע"א, והוא גילה את האלוקות גם בעולם השפל התחתון הזה בכל פרט ופרט - ובפרט באדם התחתון, שאין בו שום דבר לא שום אבר ולא שום תנועה מה שלא יהיה לבוש לכוח אלוקי הטמיר ונעלם וגנוז בו, וכך בכל הדברים הנמצאים בעולם דלית אתר פנוי מיניה (תיקו"ז תי' ע קכב:). וגדול כוח הצדיקים שמדמים צורה ליוצרה כביכול, שאין שום תנועה ודיבור מה שאין בו ייחודים נוראים ונפלאים, וכל אדם נברא בעולם התחתון לעשות בתחתון ולרמוז בעליון.

והזרה לנו, איך לקשר את עצמנו בדביקות השי"ת ברוך הוא בכל פעולותיו, והאיך יוכל כל אחד לתקן העולם בדרך העבודה בעבודת הייחודים, ועבודת תיקון המידות הקדושים, וביטול התאוות ומידות רעות, והמתקת הדינים וכו', ובה הביא לנו את המלך לעינינו, שהוא המלך מלכי המלכים הקב"ה².

תעלומות חכמה, ופתח שערים וגילה מסתרי ה'זוהר הקדוש', והוא ז"ל הפליא לעשות בגילוי החכמה הזאת מכל אשר היו לפניו, ואף על פי כן הסתירו זה בכמה הסתרות כמו חידות ומשלים וחתומים באלף עזקאן ואין מבין דבריהם, אשר על כן רבים מהמקובלים האחרונים תפסו הדברים כמעט כפשוטן בהגשמה רבה, ה' יכפר בעדם.

ובוודאי לא היתה כוונתו של האר"י ז"ל ותלמידו הרב רבי חיים וויטאל ז"ל שיהיו הדברים כהוייתן בסתימתן,

שהוא האיר עיני העולם, האיך לעסוק במושכלות וליקח מהחכמה עבודה שלימה ותמה'.

ג. וכלך לך עוד בענין זה להרה"ק רבי אהרן הלוי זי"ע תלמידו הגדול של הרה"ק בעל התניא זי"ע בספרו 'שער היחוד והאמונה' (פתח ומבוא שערים) הכותב את כל זאת בתיבות משלו: 'זהנה הגם שהמקובלים ז"ל גילו החכמה הזאת וסתרי פלאותיו כל אחד לפום אופן, ועיקר הגילוי הוא ב'זוהר הקדוש' ובכתבי האר"י ז"ל אשר גילה

בהתקשרות העולמות אליו יתברך, כאשר היו נשמעים דבריו הקדושים לתלמידיו הקדושים גאוני הזמן קדושי עליון נשמתם עדן, אשר קיבלו אור תורתו הקדושה, והם ז"ל השפיעו גם כן ברוח קדשם לתלמידיהם ברוח שכל ובינה, לבאר דבריו הקדושים המאירים כספירים.

ואחריו האיר נתיב חד מן קמיא מהעמודי עולם, הלא הוא תלמידו הקדוש אשר סמך ידיו עליו, הלא הוא מאור הגולה, הגאון האמיתי, איש אלקים קדוש ונורא שמו, הרב המגיד הגדול מורינו הרב דובער נשמתו עדן, אשר גילה דבריו הקדושים בתוספת ביאור, והוא הפיץ מעיינותיו חוצה, ברוח קדשו אשר הופיע עליו מן השמים, והיו זקוקין דנורא יוצאים מפיו הקדוש לתלמידיו הקדושים, אשר העמיד תלמידים הרבה, הלא הם הצדיקים המפורסמים קדושי עליון נשמתם עדן, במעיינות החכמה הקדושה, על פי חכמת אלקים אשר היה בקרבו. והוא גילה סתריו וביאר תעלומותיו, ותיקן משלים הרבה לקרבה אל השכל, ויהיב בהו ארוחא לבני עלמא לאתנהגא בהו, לעבוד את ה' על פי הדברים הקדושים האלו, ולהתקשר ביחודו יתברך, ולייחדא את קודשא בריך הוא ושכינתיה. ותלמידיו הקדושים היו משמיעים דבריו הקדושים לרבים, והיו

[ד]אם כן מהו זה שביאר בהקדמתו, שגילוי החכמה בדורות האחרונים הוא שמחה לפני הקב"ה והיא המגנת עלינו, ומה הועיל בגילוי הזה אשר הוא ז"ל סתם מכל אשר היו לפניו והסתירם בכמה הסתרות להמשילם בגוף גשמי, כידוע לכל באי שערינו, אלא ודאי היתה כוונתו הקדושה על ביאור דבריו הקדושים בדורות האלו, והראיה שגזר אומר שלא יגלו את חיבורו הקדוש עד אחר מאה שנים, וכן היה שהיה סתום כמה דורות, עד שהאיר הוי"ה את אור ישראל וקדושו, הלא הוא עיר וקדיש מן שמיא נחית, הקדוש האלוקי מורינו הרב רבי ישראל בעל שם טוב ז"ל, והוא התחיל לבאר דבריו הקדושים, ברוח קדשו אשר הופיע עליו מן השמים, אשר נגלה אליו אליהו זכור לטוב, וגילה תעלומות החכמה הזאת. ואיזן וחקיקר ותיקן משלים הרבה מבחינת התקשרות הנפש עם הגוף, כמו שכתוב (איוב יט כו) 'ומבשרי אחזה אלו-ה'. והוא ז"ל החל להושיע את ישראל, ועשה אזנים לקופה לקרב אל השכל במציאות טעם ודעת שיהיה בו קצת תפיסה והבנה, בכדי שיהיה יכול העובד לעבוד עבודתו תמה על פי ביאור דברים הקדושים האלו, ולהיות נתפס יחודו יתברך בלב כל אחד ואחד כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, ולקשר נפשו בייחודו יתברך, להיות מטפס ועולה מטפס ויורד

מעשה ייאמר כפי ששגור בלשון חסידים, שתורת החסידות אכן לא חידשה מעצמה כלום, אלא האירה והבהיקה יסודות נעלמים, ועל ראשם את היסוד האמור, שה' שוכן בתוך בני ישראל, ולכן בכל פעולה הנעשית, נגרם ממילא טוב או רע באלוקות החקוקה בו באדם.

ובאמת מדרגות אלו כך הן וזה שמם גם במרום וגם למטה, הלא גם העולם הזה ועניניו קדושים הם, אלקות ומיני מדרגות במלא כל הארץ כבודו, ובכל הד' עולמות הקדושים מדרגות וחלקי קדושה אלו - נמצאים, ובשמותם כאלו נקראים, והאם בשביל שלאיש גשמי נדמה העולם והאדם לגשמי, ישתנו להיות באמת גשמיים עד שלא נוכל לקרוא את עולמות העליונים בהם וכו'.

ומעשה, לימוד הקבלה לא נשתנה על ידי החסידות, רק מתראה היא במראה החסידות. לא משל ומליצה הם ענינים הגבוהים, רק באמת כן הם, ולא במרום בלבד הם, רק גם בעולם הזה אף באיש נמצאים, עד שכשלוּמדים ספרי קבלה מצדיקי החסידים ובפרט ספרי המגיד הגדול וספרי תלמידו זקני הקדוש המגיד מקאז'ניץ צוקלל"ה, רואים הרבה פעמים שמדבר בקדשי בעניינים גבוהים שבקבלה שבמרום ושבאדם גם יחד, לא בדרך משל, אף אינו אומר שכעין זה איתא באדם, רק הכל במאמר אחד מדברים בקדשם, כאילו האדם במרום וכל עולמות העליונים באדם.

משפיעים ברוח קדשם לבאר דבריו הקדושים כידוע ומפורסם לכל, והיו דבריהם הקדושים בוערים כגחלי אש להלהיב הלבבות של דורשי הוי"ה ויחודו, להתדבק אל הוי"ה בדביקה חשיקה והפיצה. כידוע ומפורסם.

ג. בספר 'מבוא שערים' (פרק ז) להרה"ק מפיאסצנא זי"ע ה"ד, הגיד: 'אבל אחר שהאיר ה'בעל שם טוב' צוקלל"ה את ראשית הארת אור המשיח והתיקון של לעתיד, וגילה את קדושת הכלים עולם העשיה ואת מדרגות התחתיות, עלה מזה שגם בין עולם העשיה לעולמות העליונים אין הבדל ומרחק יותר מאשר בין עולם לעולם במרום בעולמות העליונים, וכמו עולם היצירה מעין עולם הבריאה הוא, וראשית עולם היצירה תחתית עולם הבריאה, כן גם עולם העשיה מעין היצירה וראשיתו תחתית היצירה הוא וכו'. ולמה זה נכרית עצמנו לומר על כל ענייני קדושת אלקות הנאמרים בתורה ודברי נבואה, בתלמוד וזוהר הקדוש ש[הם] רק משל ומליצה ורק דברי הסברה הם לנו, מפני שגם אברי האיש ושאר עניני העולם כן נקראים, ולמה זה לא נאמר שאמיתיים הם

וכפי מה שאדם מזכך את נשמתו בתיקון מידותיו, בנטיית ה'חסד' שבו לטוב, וכן ב'גבורה' ובשאר המידות העליונות, כך גופו עולה ומתעלה ומתגלה בו כח עצמיות ה' שבו וזוכה להיות מרואי פני המלך – מלכו של עולם.

הספירות כולם עומדים על 'מידת היסוד', כיסוד בנין המחזיק את כל מה שמעליו

משנודע לנו חידושו הגדול של ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע - שהאדם אינו גוף גשמי כנראה בעיני בשר, אלא אלוקי ממש ועליו לראות לנטות את כל רצונותיו ומאווייו שילכו אחר ה', כדי שיתגלה בו בקרבו אור ה'. ומשגמרנו לברר ולבאר על נכון את סוד המידות מכתר עליון עד ל'נצח והוד' בדרך העבודה המסורה לנו מכוחו של אותו זקן, נבוא בשערי 'מידת היסוד' לדעת את סודה ודרכי הוראתה לכמהים והמבקשים לעמוד על טיבה.

'מידת היסוד' כשמה כן היא, שכשם שבבנין הבנוי לתפארה יש חלקים רבים, כגון: קירות הבית, חלונות, רהיטים ועוד כיוצא בזה, אבל אלו אינם יכולים לעמוד בכוחם לבד, והם תלויים ועומדים על יסוד הבנין החבוי בעומק האדמה, עד שגם ה'שפיץ' - ראש המגדל המתנשא לגובה המרוחק מאד מן האדמה אינו יכול להישאר על עומדו, אילולי זה שחפרו מראש יסודות עמוקים ואיתנים היכולים להחזיקו, ונמצא שיסוד אַפַת הַבְּנִין הוא הכולל והמקשר את כל מה שעומד על גביו. כן הדבר גם במידת היסוד הרוחני העומדת לתת מתחת כל המידות, והיא המקשרת את המידות כולם מ'חסד' עד ל'מידת מלכות' [שהיא מידה מקבלת ואינה משפיעה] להיות אחד ועליה כולם סמוכים ועומדים.

ד. ראה ב'זוהר הקדוש' (ח"א יח): 'דהא מרזא דההיא נקודא קדמאה נפיק כלא בסתימו עד דמטי ואתכניש להיכלא עלאה ומתמן נפיק בקו מישר לשאר דרגין, עד דמטי לההוא אתר חד דכניש כלא'. ובפירושו

עשר ספירות הרמוזים באדם

על מנת להבין את האמור שהיסוד כולל את המידות כולם, נפנה ללשונו של ה'תולדות יעקב יוסף' הכותב בשם מורו ה'בעל שם טוב הקדוש' ז"ע (פרשת לך לך) את סוד זה, ונביאו בלשונו עם ביאור לאחריו על פי ההקדמות האמורות עד הנה: **'קבלתי ממורי: שיש באדם עשר ספירות', כי הוא עולם קטן, וכמו שכתב הראב"ד** (הקדמה לספר יצירה) **כי מה שיש בעולמות עליונים הוא גם כן בשנה ובנפש האדם, וסימנך 'והר סיני עש"ן' וכו' (שמות יט יח) [עשן ר"ת: ע'ולם, ש'נה, נ'פש].**

כשנתחדש הדבר, שמתפשט לאין תכלית שהוא בחינת חסד כנודע. ואחר כך צריך בחינת 'גבורה', סוד הצמצום שיוכל לתפוס לאומרו בפני אחרים. והכל על ידי קו האמצעי וכו'. ואחר כך צריך האמנה כמו שאמרו בש"ס דמכות (כד.) 'בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה' (חבקוק ב, ד), ובחינת האמנה הם תרי ירכי קשוט 'נצח והוד' (תיקוני"ז ח"י יג כט.). ואחר כך התענוג שיש לו במה שחידש נקרא 'יסוד' שהוא אבר התענוג. ונתגלה על ידי הדיבור שהוא 'מלכות', ודברי פי חכם חן. וכמו שהוא למטה באדם, כך יש למעלה בורא עולם שחידש בריאת העולם מאין ליש, וזה שאמרו (אבות פ"ב מא) 'ודע מה למעלה הוא ממך'.

ו. כשג' אלו מתקבצים יחד אזי נעשה נחת רוח בשמים שאין למעלה הימנו, וזה שהיה ביום הכיפורים - היום הגדול ביותר בשנה, בשעה שהכהן

ב'דמשק אליעזר': יורד מלמעלה למטה עד דמטי לה הוא בבחינת יסוד צדיק הנקרא - אתר חד דכניש כלא, שהוא מאסף לכל המחנות אצלו, שיסוד צדיק בעצמו אין בו שום אור בפני עצמו כמו שאר ספירות קדושות, אלא כללות אורות של שאר ספירות נתאספים יחד'.

ה. ענין זה חוזר ונשנה רבות בכתביו של ה'תולדות יעקב יוסף', במקום אחר (בן פורת יוסף פרשת בראשית), הוא מביא בשם מורו ה'בעל שם טוב הקדוש' ז"ע שלא רק בגוף האדם יש י' ספירות, אלא במח האדם עצמו יש את כל הבחינות הללו, שהם הוראה על כך שהאדם כולו רוחני ובמעשיו הוא נוגע בספירות דלעילא, וזה לשונו שם: **'ושמעתי ממורי, שיש בשכל אדם עשר ספירות: כי אבא [חכמה] ואמא [בינה] הם המולידים דבר שנתחדש בתורה, נקרא אבא ואמא. ובתחילה נקרא 'חסד'**

ומדרגה אחרונה שבאדם, כגון צער ועוני ויסורין וכדומה, זה נקרא 'מידת המלכות' שהיא מידה אחרונה, כי 'רגליה יורדות מות' (משלי ה ה, ראה ביאור זה בשער המצות פרשת ראה). ו'נצח והוד' שבאדם הוא עמודי קיימין (זוהר הקדוש ח"ב רכ"ו), שהאדם מאמין אמונת הבורא על אמיתתו. ו'מידת יסוד' הוא כשיש לו תענוג בעבודת השי"ת יותר מכל התענוגים, כי מבשרי אחזה, שאבר המשגל הוא מבחר התענוגים, שהוא אחדות שנתחבר דכר ונוקבא, ומן הגשמי יבין תענוג הרוחני כשמדבק את עצמו באחדותו יתברך שהוא שורש כל התענוגים וכו'. ולכך נקרא 'יסוד' [בשם] 'כל' (זוהר הקדוש ח"ג רנה: ברע"מ), כי שם נכללו כל המידות העליונות, והוא המחבר כולם ומשפיע ל'מלכות' הנקרא 'כלה' גם כן לטעם זה, שנכללה בה כל המידות גם כן.

זפירוש אמרו כי נעמו, נודע בשער בת רבים שהשי"ת מנהג עולמו על פי עשר ספירות העליונות, היינו, שכשעולה ברצונו הפשוט להשפיע חסד, הריהו מזריח את אורה של 'מידת החסד' הצרורה עמו, והיא משפעת עד לארץ מתחת חסד ורחמים. וכן כשבדעתו ית' לתת דין וחשבון, אזי העולם מקבל מ'מידת גבורה' של מעלה וכן נוצר דין אצל ברואי מטה, וכן הוא בכל שאר המידות. העמיק ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע וגילה, שהאדם התחתון יכול לעורר כלפי שמיא את שייעשה לטוב או לרע, לפי שהוא עמו בלול ויצוק מאותם י' ספירות העליונות. ולכן אף שהוא נמצא בארץ ומידות אלו הם דלים וקטנים לעומת עצמיות המידות הללו לעילא, אבל מכל מקום כיון שנמשלו ישראל לחבל – 'יעקב חבל נחלתו' (דברים לב ט), אז כשם שהחבל מושפע בראשו שלמעלה מהתנודות בתחתיתו, כך גם המידות העליונות מושפעים על פי מה שהעשר ספירות של האדם התחתון עושים ורוצים, שאם רצונו לילך בדרך טובים, מושפע גם בראש המידות שלמעלה כך,

כל אלו יחד ו'עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה'" (ראה ערבי נחל פרשת בראשית, מי השילוח ח"ב פרשת אחרי מות ועוד רבים).

גדול – הגדול מכולם בדרגת **נפש**, היה נכנס לפני ולפנים – הגדול בבחינת העולם להקטיר קטורת, שאז נשלמו

י סודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

אבל אם חלילה ה'עשר ספירות' שלמטה מתנהגים שלא בטוב והחבל התחתון יורד מטה מטה, אז גם החבל שלמעלה יורד ומושפל עדי עפר מתוצאותיו.

זמיה הם דרכי ההנהגה של הספירות באדם, מסביר ה'תולדות' כמה מהם:

ה'מלכות' עניינה עבודת ה' מתוך 'צער ועוני ויסורין וכדומה, כי 'רגליה יורדות מות'.¹ שכשם שקבלת עול מלך בשר ודם אינה ניכרת במושב ביתו של המלך היכן שהכל רואים את יקר תפארת גדולתו, לפי שאין מי שיראה את פני האדון ואת הדר כבוד מלכותו וימרוד בו, ועיקר המלכות מתבררת דווקא מן המקומות המרוחקים מפלטרין המלך, שעל אף שאימתו אינה מוטלת על דרי המקום ואין איש היודע מהו מושג ומוסד המלוכה, מכל מקום הם מקבלים גזירותיו. כמו כן הוא בנמשל הרוחני, שאין מלכות ה' מתבררת דיה במדור המלאכים המשוררים 'קדוש קדוש קדוש', לפי שעיני הכל רואים שם כי הוא מושל בכל ולו לבדו יאתה המלוכה, ודייקא כשבשר ודם נמצא בעולם הזה ב'צער ועוני ויסורין'

עולמות עד שקצהו השני הוא נכנס בגוף האדם למטה. זהו 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו' (דברים לב ט), שעיקרו קשור ונטוע למעלה חלק הוי"ה ממש כביכול, ומשתלשל כחבל עד בואה לגוף האדם, וכל מעשיו מגיעים לעורר שורשו העליון, כענין החבל שאם יענע קצהו התחתון מתעורר ומתנועע גם ראש קצהו העליון.

ה. הרחבה במהות מידת המלכות וענייניה, יתבאר אי"ה במאמרים הבאים לקראתנו.

ז. ואלו דברי הרב בעל התניא ז"ע המביא יסוד זה (אגרת התשובה פרק ו):
'זהנה יעקב חבל נחלתו' כתיב (דברים לב ט), על דרך משל, כמו החבל שראשו אחד למעלה וראשו השני למטה, אם ימשוך אדם בראשו השני יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה שאפשר לו להמשך. וככה ממש בשרש נשמת האדם ומקורה וכו'.

וראה גם ב'נפש החיים' (שער א פרק ה בהגהה): **'האדם השלם כראוי, עיקרו הוא נטוע למעלה בשורש נשמתו העליונה ועובר דרך אלפי ריבואות**

ומזכיר שמו של הקב"ה כי הוא מלך על כל הארץ, אז מתברר יותר מכל שמלכותו בכל משלה^ט.

את מידות 'נצח והוד' מסביר ה'תולדות' בדרך העבודה, שהם נעשים על ידי 'שהאדם מאמין אמונת הבורא על אמיתתו'. והוא כנתבאר במאמרים הקודמים, שכשאדם יודע שהשי"ת אוהבו יותר מכל, ממילא לבו סמוך ובטוח שימשכו אליו חסדים טובים כמשפט לאוהבי שמו, והוא משבח על ניצוח זה כבר מעתה בהוד עוד בהיותו בתוככי הקושי, לפי 'שהאדם מאמין אמונת הבורא על אמיתתו' שהוא עתיד להושיעו ולהשפיע לו טובה מרוב אהבה^א.

תואר מלוכה, דהיינו כשיש בחירה, מה שאין כן כשאינ התנגדות ואין בחירה בידם להיות מתנגדים, אז לא שייך שם תואר המלוכה^ב.

ובתניא קדישא (שער היחוד והאמונה פרק ז) כתב: 'כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך, ד'אין מלך בלא עם' (פרקי דר"א פרק יא), פירוש 'עם' - מלשון עוממות, שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק 'ברוב עם' דווקא, 'הדרת מלך'.

י. אריכות וביאור למידות אלו תמצא במאמרים הקודמים, שם הורחבו הדברים והוסברו.

יא. וראה זה שכתב בספר הקדוש 'סידורו של שבת' (ח"א שורש ב ענף ב): 'והנה מלך עולמים ברוך הוא

ט. כמו שכתב בספר הקדוש 'קדושת לוי' (פרשת שמות): 'באמת עיקר כבוד המלך הוא כשיש בחירה לכבודו, דהיינו, שיש ביד האדם אם לכבדו אם לאו, ואף על פי כן הוא מכבדו, זהו כבודו של מלך, מה שאין כן כשהמכבדו מוכרח לדבר ההוא לכבדו ואין בו בחירה אין זה כבודו. ולכן היתה תכלית בריאת יצר הרע שיתרבה כבודו יתברך, מחמת כי בחירה ביד הברואים, ואף על פי כן כשיכבוש האחד יצרו הרע ויתחיל מקירות לבבו לכבדו ולהדרו ולעבדו שכם אחד זהו כבודו, מה שאין כן אם לא היה היצר הרע ולא היה בחירה ביד הברואים רק דעה אחד, לא היה זו כבודו כל כך וכו'.

ולכן שם תואר 'מלוכה' לא שייך אלא כשיש דבר התנגדות, ואף על פי כן אחר כך מטין שכם אחד לעבדו לפארו ולרוממו, אז שייך שפיר שם

'מידת היסוד' - קשר וחיבור של תענוג עם השי"ת

מוסיף והולך ה'תולדות' בסולם פירוש המידות ומבאר, ש'מידת היסוד' מהותה ומשמעותה: 'שיש לו תענוג בעבודת השי"ת, יותר מכל התענוגים'. ולבאר הענין נקדים פתחא זעירא. מח האדם נוסע ורודף ללא הרף מחשבה אחר מחשבה על דא על הא - כפי שכל אחד מכיר ויודע על בשרו. יש שלב שבו המחשבות כולם נעצרות ורק אחת מהם קונה שביתה במח האנושי, והוא, כשהמוח פוגע בדבר המביא לאדם תענוג והנאה, שאז שוב אין מחשבותיו רודפים ללא הרף לענינים אחרים, והאדם עומד נטוע במחשבה הנ"ל ומעמיק ומרחיב את דעתו בה ככל אשר יוכל שאת. ולמשל אם האדם מתעסק במלאכת כפיים להרוויח כסף וזהב, אזי אף על פי שיש לו הרבה עסקים אחרים כמו ענייניו עם חבריו וכיוצא בזה שהוא נהנה מהם, מכל מקום בבוא אליו מחשבה אודות מלאכתו, מיד תנוח עליו דעתו, וכל המחשבות האחרים יתבטלו מפניה, כי הוא מקבל תענוג כרצונו ממחשבה זו. הרי למדנו, שנקודת התענוג - זה כל האדם, ולכן המח והלב נושאים את האדם לחשוב ולעשות מה שיביא לו תענוג והנאה, כמו אותו אדם שכל מחשבותיו מתבטלים למה שיש לו מזה תענוג.

וזה ענין 'מידת היסוד' על רגל אחת, שכשם שמחשבות האדם רודפים אחר תאוה ותענוג, אבל הם בטלים ומבוטלים מפני התענוג הגדול שבכולם - ובבואו הם מתבטלים אליו, כן היא המידה בתענוג הרוחני

תאוות הרעים בטלים ממנו, אלא אף מתהפך לו כל הדינים לטובה ולברכה, והקב"ה עושה לו ניסים ונפלאות אף עם בחינת הדינים לעשות נקמה באויביו ולהרוג את שונאיו ולהכרית כל הקמים עליו שהוא הכל בכח הדין - נתהפך אצלו לטובה, מול זה שהוא מהפך תאוותיו שהוא שורש הרע

וברוך שמו הרואה ללבב ומשלם גמול לאדם מדה כנגד מדה, משלם לאיש הזה כמידתו הטובה, וכמו שהוא עושה מהיפוך אל היפוך לבטל תאוותו ואהבתו ולחדש בקרבו מתאוה זו תאוה ואהבה אחרת כולו לטובה, כך עושה לו הקב"ה שלא זו בלבד שגזירת הדינים שהם כנגד

הרמוז ביסוד, שעלינו ליקח את כל ההנאות והתענוגים הגשמיים ששורשם ביסוד ואף שהם כולם גם כן דברים המביאים הנאה ותענוג, תפקדינו לבטלם ולהראות שיש תענוג עליון שהוא מרומם מהם וכולם מתבטלים מפניו. פוק חזי למה שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ג פרק מט, רמב"ן בראשית יז ט בשם הרד"ק) שטעם מצוה מילה היא, כדי להחליש את כח התאוה החבויה שם. וסוד זה עולה יפה עם המבואר הנה, שהיסוד משמעותו לקחת את יסוד התאוה, ולדבק 'את עצמו באחדותו יתברך שהוא שורש כל התענוגים', ולגלות שאף על פי שיש תענוג במקום ההוא, אנחנו מבטלים אותו לאות ברית קודש עם הקב"ה.

זהכי קרויה מידה זו בשם 'כל', כי כמשל יסוד הבנין שאין רואים אותו בעיניים, אבל באמת הוא יסוד ואחיזת הכל, ובנפול היסוד נפל כל הבנין, כך גם מידת היסוד הרוחנית אינה נראית למרחוק כמו רעותיה ה'חסד' וה'גבורה' וכל כיוצא בזה, ואם נשאל אדם הרודף אחר תענוג וחמדה: מה לך רודף אחר תאוה ותענוג זה, לא תהיה לו משנה סדורה להשיב תשובה, כי תשוקה היא הרגשת לב ומשיכה בוערת ללא טעם. אבל לצד שני היא זו הכוללת את כולם, ולא ימצאו המידות על עומדם, רק כשיסוד התענוג איתן, שאז המידות כולם רוצים למלא את סיפוק התענוג, ומתכללים בה והיו לאחדים.

משה רבנו עוזר על ידי מסירת התענוג שלו את כוחם הפנימי של ישראל, ובכך הצילם מכליון אחד חטא העגל

נוכחנו לדעת שמהות ה'יסוד' היא, לקחת התענוגים הגשמיים והקדשתם לה' בנדבת לב, מרוב אמונה וידיעה שהשי"ת אוהב וחפץ בנו, עד שתענוג זה ותאוותינו אליו ית', יעלה ויגבר על כל תענוג אחר המוצע על ידי העולם הזה.

לטובה. והמשכיל יבין שממש הוא מדה נגד מדה. ומדת התשובה הזו מצינו אצל יוסף וכו', עיין שם. יב. ואף אמנם שביארנו לעיל שנקודת האהבה והקשר לגבוה באופן שאין למעלה הימנו זהו 'מידת התפארת',

על פי האמור, יש בינדנו להאיר אור חדש בפרשת 'ויחל משה' (שמות פרק לב) וגילוי י"ג מכילין דרחמי הבאים אחריהם. ונאמר, שאחר שזנו ישראל והחליפו את תענוג קשר חופת החיתונים שלהם במתן תורה באלהי נכריי (ראה שבת פח:), ביקש השי"ת לכלותם כמשפט אשר ייעשה למורד במלכות האומר שיש לו תענוג גדול יותר מאשר להימצא יחד עם המלך, שאחת דינו להמית. וזה שאמר לו הקב"ה למשה רבנו: 'ועתה הניחה לי ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול' (שמות לב ט), לפי שכולם זולתו החציפו את פניהם והראו כי יש להם תענוג אחר הניאות להם יותר מהקשר לקוב"ה ושכינתיה.

בא משה ויחל את פני ה' אלהיו ויאמר: 'ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (שם פסוק לב), שאף על פי שהרצון הגדול ביותר שיש לאדם הוא למלוך ולגבור על אחיו ושכולם ישרו אליו ולכן מצד הטבע היה ראוי שהוא גם כן יחפוץ שיצא ממנו גוי גדול, הריהו מוסר את תענוג זה מפני תענוג גדול מזה ש'יתגדל ויתקדש שמיא רבא', שלא יצא חלילה חילול ה' – 'למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים ולכלותם מעל פני האדמה' (שם פסוק יב). ובדבריו אלו שגילה עוד רובד במסירת תענוגו למען שמו באהבה, זכה להמשיך חסדים ואהבה ממקור גבוה שלא התגלה קודם לכן ולהצילם מידי כיליון, שהשי"ת התוודע אליו ב"ג מידותיו הקדושים והגילוי שלו שעל אף

זה הקב"ה שנקרא איש שנאמר (שמות טו א) 'ה' איש מלחמה'. 'כי תשטה אשתו' - אלו ישראל שסרו מאחריו, כמה דתימא (שם לב ח) 'סרו מהר', ומתרגמינן סטו בפריע. והם נקראו אשתו שנאמר (הושע ב יח) 'והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי וגו'. 'ומעלה בו מעל' - זו מעילת עבודת כוכבים כמא דאת אמרת (במדבר לא טז) 'למסור

אין זה קושיא, לפי שהיסוד הוא פרי התפארת, שהג' מידות הראשונות 'חסד' 'גבורה' ו'תפארת' שייכים יותר למידות הלב, ואילו 'נצח' 'הוד' 'יסוד' הם תוצאות המידות הנ"ל בעשייתם למעשה וכנודע כל זה.

יג. זה לשון המדרש (במדב"ר ט מד): "כי תשטה וגו' (במדבר ה יב), רבנין פתרינן קרייה במעשה העגל, 'איש' -

שישראל חטאו ב'אלה אלהיך ישראל' (שם פסוק ד) אין זה אמת, ועדיין בפנימיות לבם - 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מד), ורישום התענוג של יציאת מצרים מתן תורה הוא העיקרי אצלם ואין כח לשום דבר למחקהי.

פנימיות ענין שמירת מידת היסוד

בבך יובן גם, מאי טעמא 'מידת היסוד' חתומה באותו מקום (תיקו"ז הקדמה ז). והאדם נלחם בכל ימי חייו לשומרה בטהרה. לפי שמקום הנ"ל הוא מקור התענוג הגשמי שיש לאדם, ולכן שם דייקא הוא האבן בוחן לכבוש את התענוג ולגלות שיש תענוג גדול מזה - 'ואתה את בריתי תשמור' (בראשית יז ט), להיות חתומים בברית קודש עם השי"ת כשני אוהבים הכורתים ברית אהבה הגוברת על כל דבר אחר. וכשהאדם עומד בעוז לשמור משמרת, אז מתקיים 'קיומא דברית לעילא, כקיומא דברית לתתא' (זוהר הקדוש ח"א טו), שכשם שהוא מוסר את כל תאוותו לה', כך השי"ת נותן לו משלו תענוג בעבודת ה' בעין יפה מהספירות העליונות. ומנגד, בזה ייודע אפוא מאי טעמא הפליגו בגמרא (נדה יג.) וב'זוהר הקדוש' (ח"א רמ; שם קפט; ח"ג קפד; תיקו"ז הקדמה י; שם תי' כב סה. ועוד) ובשאר ספרי הקודש (ראה ראשית חכמה שער הקדושה פרק טז ועוד) בעונשו ובגנותו של הפוגם במידת היסודי שאין לו תקנה בתשובה אם לא בחילא סגי [בכח

העלור', כי יקחו זה במקום היד הגדולה וכו'.

מעל בה' על דבר פעור", עיין שם כל הדרש.

טו. ראה לדברי האר"י הקדוש (ליקוטי תורה ישעיה) הכותב, שדווקא מפני שעוון זה חמור כל כך, על כן לא נאמרה בפירוש בתורה: 'ידוע כי עון הוצאת זרע לבטלה גדול מאד, ולא מצינו שנזכר בתורה. והענין, כי לפי שהוא יותר חמור, הוא יותר נעלם'.

יד. וכבר כתב הרמב"ן (שמות לב ד): 'לא תמצא שיאמר בעגל בשום מקום 'אשר הוציאנו ממצרים', כי הם מודים במי שאמר 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שם כ ב), כי שמו הגדול הוא המוציא אותם משם, אבל יאמרו במקומות רבים 'אשר

[רב] (זוהר הקדוש ח"א סב.). לפי שאין לך עזות מצח ומרידה במלכות יותר מזה שהאדם אומר: 'הן אמת שביכולתי להיות אחוז בתענוג עם המלך, אבל רצוני בתענוג אחר שהוא נגד רצון המלך', שעונשו רב.

ראיה רוחנית הבאה מכח מסירות התענוג לה'

בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' (בראשית מט כב), לענף הראיה יש חלק ושייכות גדולה ל'מידת היסוד' – ההתקשרות בהשי"ת בכל מאד, שלבד פשוטו ב'סור מרע', ששמירת העיניים היא יסוד בקדושת יוסף, כי העין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים (רש"י במדבר טו לט ד"ה ולא תתורו), גדול כוחו גם ב'עשה טוב', שכל הנוצר את בבת עינו ומוסרם לגבוה, זוכה למידה כנגד מידה בברכתו של יוסף להיות 'עלי עין' – שהיא התקשרות ודביקות בה' במאור עינים.

זלבאר ברכה זו בשפה בהירה וברורה, נפתח בדברי הגמרא במסכת זבחים (ק"ה:), שם נתבאר שיש חילוק רשויות ומקומות לענין אכילת זבחים בין בית עולמים שבירושלים למשכן שילה שהיה בחלקו של יוסף, שהמקריב קדשים קלים בבית המקדש, היה עליו לאכול את בשר זבחו בשערי ירושלים, ומי שאכל משם ואילך, עוונו נשא כי פיגול הוא ולא ירצה. ולא כך היו הדברים במשכן שילה, ששם הותר לאכול מבשר הקודש גם במקום מרוחק מאד ממקום המשכן, כל עוד ועינו של האוכל היתה רואה את מקום הקודש.

זטעם הדבר מדוע שילה שהיתה פחותה בקדושתה מבית עולמים, זכתה למעלה גדולה ויתרה של אכילה בכל הרואה, מה שלא היה אפילו בבית עולמים, אמרינן התם שזהו כי שילה היתה בתחום חלקו של יוסף הצדיק, ולכן, לפי שיוסף שמר את עינו שלא ליהנות מדבר שאינו שלו – מאשת פוטיפר, לפיכך זכה גם לאכול כמלוא עיניו – שיאכלו בכל תחום הראיה בגבולו. וצריכים אנו למודעי, מה שייכות יש בין כח שמירת עיניו של יוסף מן החטא, לראיה בעיניים המתירה לאכול קדשים בפועל ממש בכל הרואה.

זלהבין את זאת נתבונן במקראות האמורים אחר ניסיון העקידה שם נאמר: 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה' (בראשית כב יד), שאחר מעשה העקידה קבע אברהם אבינו שמקום זה יהא מקדש לו ולזרעו אחריו שה' יתראה שם. ונאמר, שאחר שעמדו אברהם אבינו ויצחק בנו בגדול שבניסיונות (ראה סנהדרין פט:), זכו שניהם שעניניהם הגשמיות התהפכו לרוחניות, שלא ראו בעיניהם דבר כמות שהוא, אלא את נקודת ה' המחיהו באור גדול.

וגדולה ראה זו, שמבטלת ממילא את כל הגשמיות והקושי, שהלא, האדם נמשך אחר תאוות לבו רק מחמת שכבוד ה' נמצא אצלו בהסתר דבר והוא אינו רואה במראה עיניים שהכל אלוקות, אבל כשזוכים ל'אשר יאמר היום בהר ה' יראה' - ומול העיניים נראה כח ה' הנמצא בתוכו, ממילא מתבטלים כל הניסיונות והדמיונות, כי נגלה בחוש שה' שרוי שם ואי אפשר לסתור את הנראה בבירור.

בדרך זו נלך להבין את דברי רבותינו ז"ל בכמה מקומות (ברכות סב; תענית טז; זבחים סב; ועוד) שהקב"ה רואה את 'אפרו של יצחק מונח על גבי המזבח' ומכפר מכוחו לישראל. שמאמר זה חייב בביאור מהיכן נוצר 'אפרו של יצחק', והרי יצחק נותר בחיים לאחר העקידה ונשחט תמורו איל כמובא בפסוקי התורה. אין זה אלא שיצחק אבינו אכן מסר את נפשו לה' מכל וכל (ראה פרקי דר"א פרק לא), ולכן שנו חכמים הלוך ורצוא שאפרו מונח לזכרון תמיד לפני ה', ומה שענינו הרואות שיצחק אבינו נותר חי בהאי עלמא ונשא אשה והוליד בנים, זה היה רק בעיני בשר, אבל לאמיתו של דבר, נתקדש יצחק להיות עולה תמימה כתות ושרוף כאפר מונח על גבי המזבח, בכוחו הגדול שמסר נפשו לה' אחד, והיא הראיה המוזכרת בדבריהם ז"ל.

כח הראיה בבית המקדש ומצות עלייה לרגל

את כח 'העין' - הטביע אברהם אבינו לדורות בהר המוריה, שכשהיה הבית קיים, זכו כל ישראל לראיה רוחנית זו - לחזות בנועם ה',

וכמו שכתב רש"י בפירוש 'אשר ייאמר היום בהר ה' יראה', שאברהם אבינו שאל מעם ה', ש'יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות'. וזהו סוד 'מצות הראיה' המכונה באהבה - 'עליה לרגל', שבאותם ג' פעמים בשנה, זכו ישראל להיכנס לבית הגדול והקדוש שנתייסד על ידי אברהם אבינו והגיעו לדרגת ראיית פני ה' ממש (שמות לד כד), וראו בכל הסובב אותם רק אלוקות ושהטבע כולו בטל ומבוטל מפניו. ועל כן הוקבעו באי הבית להיקרא בשם 'עולי רגל', לרמז וללמד, שבג' זמנים אלו העלו כולם והגביהו את הרגלים הגשמיות^{טז} והביטו על כל הנראה בעיניים של 'בהר ה' יראה', כדרך אמרם ז"ל 'כשם שבא לראות [את פני ה'] כך בא לראות' (הגיגה ב.).

בזאת נקל בידנו לפרש את שפתחנו ושאלנו, אודות חילוק מרחק האכילות בין משכן שילה למקדש אשר בירושלים. ויאמר, שראיית משכן שילה לא היתה ראייה בשרית וגשמית אלא ראייה עמוקה ורוחנית, ולפי שיוסף הצדיק קידש את עיניו ומסר את תענוגו לה', על כן זכה מן שמיא שהתפשט בחלקו כח הראיה השכלי עד למאד במדה מה עוד יותר מבבית המקדש, וכפועל יוצא מזה גם יכלו לאכול את בשר הקודש בכל הרואה. וכח זה היה בייחוד אצלו ולא בבית עולמים שלא היה בחלקו בירושת הארץ, ששם התפשטה ראייה רוחנית זו רק בתוככי ירושלים^{יז}.

יז. ראה ב'שפת אמת' (פרשת ויחי שנת תרל"ח): "בן פורת יוסף וכו' עלי עין וכו' עלי שור" (בראשית מט כב). דאיתא בגמרא (זבחים קיח): בשילה חלק יוסף - היה קדשים נאכלין בכל הרואה, על ידי שקידש יוסף הצדיק ראות עיניו, לכן זכה לזה. כאשר הגיד אדוני מורי זקני [ה'חידושי הרי"ם'] ז"ל, נמצא על

טז. מיסודו של ה'שפת אמת' (לחנוכה שנת תרמ"ד): 'וברגלים היה באמת עליות נפשות בני ישראל, כמו שכתוב (שמות כג יז) 'יראה כל זכורך', והיו משתנים באמת, ונתעלו ממדרגה למדרגה, שזה לשון 'עליית רגלים'. וכאשר רמזו חז"ל (ר"ה טז:) צריך אדם לטהר עצמו ברגל'.

מעלת 'תמונת ה' יביט' שזכה בה משה רבנו

וישמח משה בחלקו שגם בדידיה מצינו שהסתכלותו היתה בעיני אלוקים, וכפי שהגיד הרמ"ע מפאנו זי"ע (יונת אלם חלק א פרק ג) לפרש מקרא שכתוב (במדבר יב ח) 'ותמונת ה' יביט', שאותו תמונה היא 'תמונה הכוללת לתורה ולנמצאות, על האופן שהשי"ת מביט בה, זכה משה גם הוא לאותה ההבטה"¹. והם הם הדברים הנקנים בביאורנו עד כאן, שיש כח ראייה אלוקי ומרומם על הנראה בעיני בשר.

ולכן כיון שזכה משה לתמונת ה', אז תיכף ומיד כשהסתכל בעיניו על ארץ ישראל, לא את אדמת הארץ לבד ראה, אלא את כל אשר ייעשה עד היום האחרון (ספרי פרשת וזאת הברכה שנוז), כי ראייה זו היתה הבטה אלוקית ורוחנית, עד שבראייתו זו לבד הצליח לקדשה - 'ואויר נתקדש על ידי ראיית משה, ולכן אורא דארץ ישראל מחכים גם בזמן הזה' (צפנת פענח להגאון מרוגוטשוב זי"ע על הרמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"א).

הטבע. וכמו כן 'בנות צעדה' - שהחומות נסו ונתבטלו, 'עלי שור' - כלומר, בעבור הסתכלות של יוסף הצדיק כנ"ל.

יה. וכך אמר הרה"ק מקאצק זי"ע (אמת ואמונה אות תתסב): "ותמונת ה' יביט" (במדבר יב ח). ויש להבין, הלא [השי"ת] אינו גוף ולא תמונה [ואם כן כיצד ניתן להביט בו כביכול]. רק הפירוש 'ותמונת ה' יביט' כמו שהשי"ת מביט מה שהיה ומה שיהיה, כך היתה גם כן ההבטה של משה רבנו ע"ה מה שהיה ומה שיהיה הבטה של משה היתה התמונה של הבטת השי"ת".

ידי שמירת עינו של יוסף הצדיק, קידש כל משך ראות העין אף חוץ לחומה. והענין על פי מאמר חז"ל (סוטה לח): 'אפילו מחיצה של ברזל אין מפסקת בן ישראל לאביהם שבשמים'. אמנם, כפי החיבה שנמצא בבני ישראל כמו בן לאב, כך מתבטלין כל המחיצות.

ויש לפרש 'בנות' - לשון בגין חומה, שהבגין נתפשט להלן עד 'שור' שהוא הסתכלות שהיה נמשך הקדושה בכל הרואה כנ"ל. וכמו דאיתא (תהלים קיד ג) "הים ראה וינס" - ראה ארונו של יוסף וכו', 'וינס ויצא' וכו' (מדרש תהלים שם) והוא ביטול

ואיתפשטותא דמשה זו היא גם בכל דרא ודרא (תיקו"ז תי" סט קיב), שבכל דור ודור יש צדיקי אמת הזוכים ל'עיני ה', לראות את כל הנעשה בעולם בראייה עמוקה ואלוקית וכל הגשם בטל לנגדם, והמפורסם והידוע שבכולם הוא ניהו הרה"ק מלובלין זי"ע, שבכח שעצם את עיניו מראות ברע במסירות נפש, זכה שנתקדש שמו בסילודין לדור ודור בכינוי הכבוד 'החוזה', לאות ולמופת על כח ראייתו הגדולה שבקע כל גשמי, והאירה ארץ באור גדול ורוחנייט.

ולראיה זו מחכים אנחנו, כמו ששפתינו מרננות בקדושת שחרית ליום שבת 'ועינינו תראינה מלכותך', כי אז יתבטל כל הגשמי, ויודע החלק הרוחני שיש בבריאה, 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר' (ישעיה מ ה).

הטעם שמתה שרה מיד אחר ניסיון העקידה

אכן, דייקא משום הא, שיש מציאות של ראיית כבוד ה' בכל דבר המביא את האדם 'להתענג על ה', היה לעולמים שצדיקים שזכו להבטה זו, לא יכלו לעצור את עצמם מגודל מראה עיניהם, עד שנפשם פרחה

וכשהצדיק רוצה רואה לפניו הכל. והתחיל לחשוב ולפרוט לפניהם צורתם, ותואר בגדיהם וכפתוריהם, ופניהם וכל אשר בבית לפניהם, והמה ראו כן תמהו ונבהלו מעוצם הפלגת כח קדושתו. וזהו הענין שהצדיקים ראו לפניהם צורת הרוחני הכל מכח קדושת עיניהם שהיו מקדשים את עיניהם, כי בלתי זה לא אפשר לזכות לזה. כמו ששמעתי ממורי ז"ל שאמר, שה'חוזה הקדוש מלובלין' הלך שבע שנים צרור מטפחת על עיניו שלא יראה לפניו שום דבר טמא, וזכה אחר

יט. 'וכן שמעתי על הגאון המפורסם בעל 'שמן רוקח' [הגה"ק רבי אלעזר לעוו] זצ"ל, שהיה סגי נהור כמה שנים קודם פטירתו, ואיזה זמן קודם הסתלקותו קיבץ כל בני ביתו, וכל בניו, וכל יוצאי חלציו, נכדיו וחתניו וכלותיו, ואמר להם: 'בואו בניי ואראה לכם שיש בורא כל עולמים אשר הוא אמת ותורתו אמת ולהשריש בכם זאת האמונה ולמען תספרו לדור אחרון'. ואמר: 'תדעו בניי, כמו שיש חוש הראות הגשמי, ככה יש חוש הראות הרוחני,

מגופם במיתת נשיקה מרוב דביקות כ'בן עזאי' שהציץ במרכבה עליונה ומת (חגיגה יד:)², וכפי שנודע שכך הסתלק הגה"ק רבי מנחם עזריה – הרמ"ע מפאנו זי"ע³ ועוד צדיקי אמת⁴. וכדי להחזיקם את הקדושים האלו בחיים, היה מן ההכרח להורידם מעט מדביקותם על ידי אחיזה בדבר מגושם, שיגרום לנשמתם חיבור כלשהוא לגופם העכור.

ו'פלח הרמון' היה במיתת נשיקה, שהתקשר נשמתו למעלה, ונפל לארץ – מושלך כאבן דומם ונשאר מת על הארץ'.

ובספר 'ברכת אברהם' להרה"ק מבוטשאטש זי"ע: 'הרמ"ע מפאנו ז"ל מת מיתת נשיקה, וכך היתה מיתתו, בכל יום ויום היה מתבודד בחדר מיוחד ומקשר נשמתו בחי העולמים מאהבתו ודביקותו בו ית'. קודם לכניסתו לחדר ההתבודדות, היה קובע זמן למשמשו לבוא ולעוררו עד שיפסיקנו מדביקותו. היה השמש בא בכל יום בשעה שקבע לו רבו והיה מעוררו עד שנגער מדביקותו בו יתברך. פעם אחת נפלה דליקה בעיר, מחמת הבהלה שכח המשמש ולא בא, בזמן שקבע לו רבו, אחר שעה קטנה נזכר ובא, נכנס ומצאו מת שנפשו יצאה מחמת התקרבות לו יתברך'.

כב. בספר הקדוש 'נתיב מצוותיך' (נתיב אמונה שביל ג אות כה) מסופר, שבאופן זה נלקח לבית עולמו הרה"ק רבי יוסף מיאמפלא זי"ע בנו של המגיד מזלאטשוב זי"ע, וזה לשונו:

כך למה שזכה שנקרא עד היום 'החזזה', והגם שאחר כך היו עיניו כהות מסיבה הנ"ל (טהרת הקדש מאמר שמירת העינים פרק א).

כ. ראה לדברי המהרש"א שם (חידושי אגדות ד"ה ובספר): '**ובספר ישן מצאתי וזה לשונו, נכנסו לפרדס החכמה, והיא חכמת אלהות. בן עזאי הציץ ומת מתוך שדבקה נפשו באהבה רבה דבקות אמיתי בדברים עליונים שהם יסודה, והציץ באור הזהיר נתפרדה מן הגוף ונתפשטה מכל מקרי הגוף. באותה שעה ראתה מנוחה כי טוב, ולא שבה עוד למקומה, וזו מעלה גדולה על כן נאמר 'יקר בעיני ה' וגו' (תהלים קטז טו). ולא כדברי המפרשים שראה שכינה ומת שנאמר (שמות לג כ) 'כי לא יראני האדם וחי', דאם כן עשיתם בן עזאי גדול ממש רבינו ע"ה'.**

כא. זה לשון הספר הקדוש 'עמוד העבודה' להרה"ק מקאסוב זי"ע (חלק המחשבה דרוש י): 'שמעתי וקבלתי ממגידי אמת, שמיתת הרמ"ע מפאנו בעל 'עשרה מאמרות' ו'יונת אלם'

ולפיכך מבשרנו הכתוב שמיד עם גמר מעשה העקידה מתה שרה (פרקי זר"א פרק לא), והוצרך אברהם לטרוח מאד בקבורתה בקניית מערת המכפלה ולשלם עבור זה סך רב מאד, והשי"ת לא הניחו רגע קט לבוא אל ביתו שמח וטוב לבב ולספר לשרה את כל הקורות אותו והברכות אשר זכו לבניהם עד עולם. כי אחר שזכה אברהם אבינו להאי דרגא עילאה של חזיון בבחינת 'בהר ה' יראה', היה אברהם אבינו כפסע קט מלהתדבק בקונו מרוב דביקות ולהסתלק לשמי רום, ואשר על כן הוצרך השי"ת להחליש אצלו את כח הראיה על ידי צער וקושי של מיתת שרה בכוונה תחילה, על מנת שנפשו תישאר בקרבו ויוכל להמשיך להתעלות עוד ועוד.

קשר המידות 'יסוד ו'מלכות' יחד

משהגיענו לביאור זה, יש בידנו לפרש את הקשרם של מידות - 'יסוד' וכל הקודמים לה, ל'מידת המלכות'. כי אף אמנם שהיסוד הוא גילוי האהבה להשי"ת במלוא עוזו ותפארתו, אבל בדרך זו לא ניתן לפאר את השי"ת בכתר מלוכה, כי כנתבאר, מי הוא זה ואיזה הוא שירגיש ויחוש את ה' בחזיון והבטה, ולא ירוץ אחריו כמו איל, ועיקר האהבה והרצון לתת לה' עולה דווקא בעת קושי ייסורים וצער. ולכן

היה דרכו לילך אנה ואנה עד שפניו היו בוערים כמראה הלפידים וכו', והיה צריך שמירה יתירה. ובעת הזאת לא היה שום אדם שם, והיה רץ בחדרו אנה ואנה ואמר 'בהאי רצון אסתלק משה', עד שראתו בתו הצדקת, ורצה ואמרה לאחיה הצדיק ר' יצחק ז"ל [מראדוויל], ורץ לחדרו ותפסו לבלבל אותו להורידו, ונפל על שכמו ואמר 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', ויצתה נשמתו.

כמו שאירע לבנו הקדוש של הרב מורנו הרב רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע ושמו הרב הצדיק מורנו הרב רבי יוסף מיאמפלא וכו', ובאותו יום מת אביו הקדוש, כי פתאום בסעודה שלישית נסתלק בעת הלכו אנה ואנה בדביקות נפלא בחדר שלו, ואמר: 'בהאי רצון אסתלק משה' (זוהר הקדוש ח"ב פח), כי לערך שני שנים קודם פטירתו היו צריכין לשמור אותו שלא יצא נשמתו מרוב דביקות בוראו, כי

כשראה השי"ת כיצד אברהם אבינו מלא בדביקות 'יסוד' – בקשר של קיימא וראיה רוחנית אל ה', עמד וגנזו ממנו והביא לו דחקות קושי וייסורים שהם סימני העבודה של 'מידת מלכות' משני סיבות: א. כדי שלא תצא נפשו. ב. לפי שחשק ה' שוב בעבודת קושי וייסורים שיכולה לבוא דווקא על ידי הסתרת אור ה', שגם לאברהם אבינו יהיה מעליותא מזה, שיזכה לאחריו לעוד תוספת קדושה ודרגות מה שלא זכה עוד קודם לכן, באשר שהוא נתעלה עוד מהמקום שעמד שם.

ואחד היה אברהם שהבין שגם במידה שמדד לו השי"ת – במיתת אשתו יש כוונה טמירה, שרצונו של הקב"ה שהוא יכניס לתוך 'המלכות' – היינו, מקום העבודה שרק שם מתגלה מלכותו ית', את ה'יסוד' – הקשר והתענוג לה' שזכה לו, והמשיך לעשות 'פריה ורביה' חדשה לה' על ידי זיווגו של יצחק ורבקה והמשכת הארת האמונה בעולם, ובכך זכה להעלות עוד פרטי בבריאה שיתברר גם בהם שצדיקו של עולם – הקב"ה הוא יסוד הכל.

'שויתי ה' לנגדי תמיד' – 'לכן שמח לבי'

זהבתוב אומר (תהלים טז ח-ט) 'שויתי ה' לנגדי תמיד וכו' לכן שמח לבי ויגל כבודי', שהזוכה למסור את כל תענוגיו לשמים וכל ראייתו היא רוחנית ש'ה' לנגדי תמיד', מתקיים בו 'לכן שמח לבי ויגל כבודי' – שהוא מלא שמחה תמיד ואין ניכר עליו שום עצבון, והוא חש בכל רגע ופעולה את ה' העומד על ימינו לסומכו (ראה רש"י אבן עזרא ורד"ק שם), וכלשונו של רבנו יונה במסכת ברכות (כא. מדפי הרי"ף): 'אף על פי שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה איננו כן, אדרבה, כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה'.

בזאת הוא לנו, מדוע קלסתר פניהם של יראי ה' האמיתיים הבהיקו תמיד בהדר אור יקרות כמוכח לכל רואיהם, ואילו הרשעים שנדמה שהשיגו חיל להתענג מתענוגי העולם הזה, מראיהם רע ורובם

ככולם שרויים במרה שחורה, אשר לפי הגיון השכל היה צריך להיות להיפך, שאותם הטועמים מזיו העולם יתהלכו טובי לב ומלאי שמחה, ואילו יראי ה' הגודרים גדרים, יבלו את ימיהם בעיצבון ובמרירות על כך שאין ביכולתם לעשות ככל העולה על רוחם. אין זה כי אם שכל אדם נמשך אחר תענוגו ושורשו, ולכן מי שרצונו להיות חתום עם הקב"ה באות ברית וידידות על ידי מסירת כל התענוג לגבוה, זוכה להתקשרות ב'עוז חדוה במקומו' (דברי הימים א' טז כו) עד שנעשה גם הוא דוגמא של מעלה, ולכן הוא מלא בשמחה, אבל מי שנפשו לא מטהרה ולבו נמשך לגשם העולם, אזי גם נשמתו הולכת אחר השורש לטבע העולם המושכת לעיצבון, ומביא עליו בידיים מרה שחורה.

זה גם סוד הענין מה שבית המקדש היווה מקום לשני דברים הנראים הפכיים, שמצד אחד נאמר עליו (תהלים מח ג) 'משוש כל הארץ'. ולצד אחר הוא היה מקור היראה וכפי שאנו אומרים בכל יום תמיד 'ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות'. על כרחך 'שכשהיה איש ישראל נכנס [לבית המקדש] היה מלא פחד ומלא שמחה, כי יראה האמיתית מביא שמחה' (לשון השפת אמת לסוכות שנת תרנ"א).

תערב עתירנו קדם מלכא, שנזכה כולנו לדבוק בספירות הקדושות החבויים בנו, ועל ידי זה לחזות בנועם ה' לנגדנו תמיד, ולברכת התוצאה 'לכן שמח ליבי'.

מידת היסוד חלק ב

משנה עתים ומחליף את הזמנים

'מידת היסוד' - העלאת כל התענוגים שיש בפרטי המידות שמשתנים בכל רגע ורגע, כנגד היצר המתחדש בכל עת

'המתחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'

במאמרים הקודמים^א הארכנו ביסוד הגדול שהניחו ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע וסגל תלמידיו אחריו, שחידוש הבריאה של 'ויהי ערב ויהי בוקר' המתחדש דבר יום ביומו, אינו נעשה מכח שיכלול הבריאה בימי הבנין בראשית העולם, אלא שהבורא ית' 'מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית' - מכח רצון והווייה חדשה שיש לו זה עתה מקרוב. שכשם שבימי הבריאה הראשונים רצה הקב"ה לייסד ארץ ולברוא את עולמו ולשם זה פעל את כל היקום, כך גם השתא, הקב"ה מתאווה בכל רגע שיהיה לו דירה בתחתונים (תנחומא פרשת נשא טז) ובעבור זה הוא מהווה שוב תבל ויושבי בה, והתעוררות זו היא חדשה ממש ללא קשר ליום שעבר, על אף שגם אז עלה כך ברצונו והכניס בזמן ההוא חיות בעולם. ונמצא שחידוש העולם הוא אות ומופת עבורנו, שהשי"ת בוטח ומאמין שבכוחנו לעשות רצונו ולהמליכו בעולמו, ושווה בעיניו לחדש את הבריאה שתוסיף תת כוחה שוב, בידיעה שאכן העולם יבוא על תיקונו באמצעותנו.

א. ובייחוד במאמר 'אהבת ה' המושכת ניצוח והוד'.

ושם איתנו, שכשהאדם הולך וסובב עם מחשבה זו שהשי"ת בורא עכשיו ממש את כל אשר עיניו רואות, לפי שהוא מאמין בו ובכל הברואים שבכוחם להעלות את הגשמיות לרוחניות ולעשות נחת רוח לעילא, שוב הוא אינו בא לידי חטא וזמנו מנוצל עד תום, לפי שמוחו מתהלך רצוף ברגש קודש, שהקב"ה חפץ בו ובמעשיו וקורא לו ממש כעת לעובדו ולאהבו, ואם כן כיצד יתכן שיתן הפוגה לנשמתו שה' מאמין ומצפה למעשיה הטובים, ואיש זה קרוב אל ה' בתמידיות ומשכנו במושב המלך.

חידוש הבריאה בכל רגע ורגע על ידי הספירות העליונות

מציאות חידוש העולם בכל רגע ורגע, נפעל בכח מה שהעולם הזה מתנהג על פי הנהגת העולמות העליונים, ולכן, כיון שהקב"ה במקומו משנה כסדר את מידות הנהגה של הספירות בכל רגע ורגע, על כן גם דרכי הנהגה בארץ יש להם חידוש בכל עת. זהו גם הטעם שאין כל העיתים שוות, שיש זמנים טובים ויש זמנים הנראים רע, לפי שגם במידות העליונות המשפיעים לתתא יש שינויים גדולים, שיש מהם שהם 'מידות משפיעות', שמהותם הענקה ונתינה ללא גבול ומעצור כמו מידת החסד, ויש כאלו שמהותם השפעה של צמצום ודין, שעוצרים את השפע הרב, ומגבילים אותו שיבוא באופן שהמקבלים יוכלו לשאת אותם ולא יהיו גדולים ממידותם.

לְסֵבֵר את שאמרנו שהעולם משנה עיתים ומחליף זמנים, נשתמש מקורות הימים של זמננו: שנים רבות היו בני אוקראינה יְשׁ וְיָבִים בביתם תחת גפנם על אדמתם בהשקט ובטח מבלי מחריד, ולא היה נראה שדבר זה עומד להשתנות, לפתע ללא כל סיבה עמוקה ונראית, נפתחה עליהם הרעה ותרועת מלחמה נשמעת שם בעוז מהצר הצורר אותם, ונשכח כל הטוב אשר היה שם עד הזמן ההוא. ואם נבוא לפרש בלשון הספירות העליונות את שינוי ימי השלוה לימי המלחמה - ייאמר, שהשי"ת מחייה ומהוה את עולמו הגשמי על ידי שמושך עליו אור מאחד מעשרת הספירות העליונות, ולפיכך, כשזרח בשמים ממעל דרך הנהגה

של חסדים טובים, אזי גם בארץ מתחת נשפע חסד, ולכן תבל ויושביה הניחו חרבם וקשתם והתהלכו בשלוה והשקט במדינה. אבל כאשר לבש ה' עוז והתאזר בגבורה, אז גם האנשים אשר למטה השתנו להתהלך בגבורה, ולכן התחילו לעמוד על שלהם בדין ללא פשרה, ונגרר עליהם מצה ומריבה. וכן הוא בכל המידות, שהשפעתם כאן היא כפי מהות המידה לעילא, ולזה העולם הולך וסובב עם שינויים גדולים כסדר, משום שבכל רגע יש הארה חדשה בארץ כתוצאה משינוי המידה במרומים.

הנהגת שינוי המידות איננה רק בכלליות העולם - וכנתבאר, אלא גם בכל אדם ואדם הנקרא עולם קטן (תנ"י פרשת פקודי ג), שפעמים יש ואדם שרוי במצב של חסד ומשפיע לסובבים הודו כפליים לטוב, ואך רגע אחריו, יש והוא מתהפך להיות אזור בגבורה וכדו', וזהו גם מן הטעם האמור, שהקב"ה מוהוה את עולמו ויושביו בכל רגע על פי המידות העליונות שמשתנות מזמן לזמן, ולכן גם המושפע מתהפך כהרף עין, שפעמים הוא ב'חסד' כי כן היא המידה בשעה זו בשמים, ורגע אחריו יכול הוא להיות בפנים של כעס ו'גבורה', מחמת שינוי הזמנים והמידות לעילא. אלא שנקודה זו עצמה טעונה ביאור, מאי טעמא משנה הקב"ה את הנהגותיו תמידין כסדרן, כשרגע קט הוא רוצה ומתנהג באופן של השפעת חסדים, וברגע כמימריה לאחריו יש וההנהגה נפעלת על ידי גבורת מלחמה העומדת נגדה, וכתוצאה מזה העולם מתהפך בכל רגע מהכא להכא, ודבר הוא. ונשאלה מה' מענה לשון, שיהיו אמרנו מבוררים דיים, להסביר ולהאיר את מהות השינוי, ולילף מזה אורחות חיים לדידן, כיצד לפרש כל מקרה אם טוב ואם רע שהכל מיד ה' השכיל.

ג. שינוי הנהגות האדם אינו שינוי כללי, שהברואים כולם משתנים ברגע אחד מכאן לכאן, אלא שברגע אחד יש שינויים גם בין המקבלים, שכשם שבעולם יש מקום שמונפת שם חרב מלחמה, ובהאי שעתא ממש יש השקט ובטח במקום אחר, לפי שהשתלשלות המידות משתנים במקום, כמו כן הוא גם בין בני האדם, שבאותו פרק יש ואיש אחד זוכה לשפע של חסד להיות שמח וטוב לב, ואילו חברו מתהלך באותו

המידות הם דרכים שיש למצוא את התענוג שבהם ולמוסדם לגבוה

הנחת שאלתנו - עליו עמד כל הבנין היה, שהשי"ת פועל ומחיה בכל רגע את העולם על ידי המידות המשתנות כסדר, ולכך הוקשה לנו, מאי טעמא משנה הקב"ה את העיתים ומחליף להנהיג את העולם בכל רגע ורגע על פי מידה אחרת, ועתה נחזה ש'קושיא מעיקרא ליתא' על פי ביאור ענין התחלפות המידות ברובד עמוק מהנאמר.

דע, שאין התחלפות המידות - המשנים עולם ומלואו מטרה כשלעצמם, אלא הם דרכים כיצד לספק את רצונו העליון. כלומר, שינוי הזמנים אינו לפי שהשי"ת רוצה ב'חסד' ורגע לאחריו הוא מתחרט כביכול ורוצה 'גבורה' וכיוצא בזה - כפי שהובן עד הנה, רק שיש דבר הקיים מדור לדור ולנצח נצחים ואין בו שינוי כלל, והוא רצונו ית' להשיג 'תענוג' מבריותיו, רק שהאופן כיצד מעלים לפניו 'תענוג', הוא זה שמשנתה בכל פרטי מידה ומידה ['חסד', 'גבורה', 'תפארת' וכו'], כי לא ראי 'תענוג' העולה מ'חסד' כתענוג העולה מ'גבורה' וכך הלאה. ולכך יש שינויים בנהגת המידות לעילא, כי כדי שתהיה היכולת ביד האדם לתת להעלות תענוג מכל האופנים והמידות שישנם בעולם, חובה שיהיה שינוי גם לעילא, ואם ההנהגה היתה כסדר על פי מידה אחת, מהיכן היה עולה נחת רוח ותענוג מיתר מידות שלנו בחיי היום יום.. אם כן הוטב לנו, שאין השי"ת משנה את עיקר רצונו ממידה למידה והוא אחד שאינו נתון לשינוי, אלא שדרכי ההגעה אליו הם אלו החלוקים על פי עבודת המידות.

שעה ממש בעיצובו ובקושי מצד שה' משפיע לו בעין של דין. והכל הוא מטעם שהנהגת המידות משתנים לפרטי פרטים, בעולם ובשנה ובנפש כל אחד ואחד, שזה מושפע עתה ממקור החסדים והרחמים, ואילו האחר מונהג עתה בגבורות ה'.
ג. וזה לשון ה'אור המאיר' (רמזי שיר השיירים): 'כי באמת כל מעשיות ומקרה ופגעי הזמנים הקורות לאדם,

ה - משנה עתים ומחליף את הזמנים -

זמזה יתחזק כל איש ישראל בראותו שבאים עליו שינויים תכופים, שחלילה לו לחשוב שמטרתם לבלבלו ולהכשילו מדרך הישר, אלא אדרבה, מפני שהשי"ת מתאוה לתענוג ממנו מכל אופני המידות, על כן הוא מניח לפתחו הרבה דרכים ואופנים, כדי שיעלה מכולם את תענוגם ויגלה שאין כתענוג העליון של 'להתענג על ה"'. והם הם הדברים שאמרנו במאמר הקודם בביאור מידת היסוד שמהותו, לקיחת התענוג מכל מידה ומידה וכפיפתו לתענוג הגדול, ושעל כן קרויה מידה זו בשם 'כל' (זוהר הקדוש ח"ג רנה: ברע"מ), שבה מאחדים את כל פרטי המידות אשר בשמיא וארעא לתענוג אחד.

אחר שהמידות בטלים ומבוטלים ל'יסוד' - התענוג העליון, והאדם מתאוה רק להתקשר עם הקב"ה ולהתענג מזיו שכינתו כחתן וכלה המתקשרים לאחד מכח ביטול תענוגם אל תענוגו של האחר, באה 'מידת המלכות' - שבה מכניסים את התענוג האלוקי המוברר מכל המידות בפועל ממש לתוככי העולם הזה, וממליכים את שמו של הקב"ה

ואמר - 'הודו לה' (דברי הימים א' טז ח), הכתוב מזהיר ומצוה לבני ישראל להודות ולהלל אותו יתברך תמיד בלתי הפסק, ואם תאמר שהוא מן הנמנע שיוכל האדם אשר מעפר יסודו ומוכרח בצורכי הגשמיות לאכול ולשתות ושאר דברים להודות ולהלל תמיד בלי הפסק, כי הרבה מונעים יש לו לאדם המערבבים מחשבותיו מתערובות מחשבת חוץ מצרכותיו המרובים, ובלתי אפשר להיות תמיד בדביקות ובהתלהבות. על זה אמר 'קראו בשמו' - של הקב"ה, כלומר, עשה זאת ותנצל ממחשבות זרות, כל דבר הניסה אליך

אם יש בו מדעת קונו נותן דעתו לזה להבין ולהשכיל, בהאיך אנפין נתראה ונדמה אליו הבורא ברוך הוא באמצעות התלבשות מידותיו, לדעת איך לקרותו בשם משמותיו וכינויו הקדושים. וכשפועל אתו עמו חסדים נקרא א-ל, וכשפועל עמו רחמנות נקרא רחום, וכדומה שאר הכינויים והשמות שיוכל האדם להשיג מחשבתו הניכרת מתוך מעשיו. ובעשות ככה איש המשכיל, אז אין נגרע מעבודתו שום דבר בעולם, כי הכל שייך לעבודה זו התפלה לדעת איך להוציא שמות וכינויים מתוך פיו.

- שהוא מצוי בכל מקום קטן כגדול שזוהי שלימות המלוכה, ובכך מקרבים את שלימות הזיווג העליון בינו ית' ובין בני ישראל, שיתגלה ויתקיים לעתיד כשה' ימלוך לעולם ועד, והספירות יעמדו יחדיו על עומדם כראוי וכנכון.

עבודת ו' הספירות הראשונות בימי המעשה, ושלימות המלכות ביום השבת

משהתבאר בטוב טעם יסוד מוסד זה, ש'מידת היסוד' משמעותה איסוף וכפיפת כל תענוגי המידות אל התענוג הגדול מהם, ושעיקר עבודתנו בהאי עלמא הוא להכניס את 'יסוד' תענוג זה לתוך 'מלכות', לגלות בשפלות עומדנו שמלכותו בכל משלה. אמת מה נהדר לראות, שזוהי פנימיות עבודת ימי המעשה - ויום ו' המאסף את כולם וכוללם יחד, עם עבודת שבת מלכא קדישא. שבימי המעשה המכוונים כל יום כנגד ספירה אחרת (זוהר הקדוש ח"ג צב, ראה עוד ח"א רמז, ח"ב פט, אור ישר תיקון"ז ח"ג רמז, אוצרות חיים פרק ב ועוד), רצונו ית' מאיתנו שנברר את ה'תענוג' שבכל מידה ומידה לשם שמים. ובבוא יום השישי, מתקיים 'והיה ביום השישי והכינו' (שמות טז ה), שלוקחים את כל אשר פעלנו בימי המעשה ומסדרים מהם מנה יפה, פירוש, שבימי השבוע אנו עומדים בתוך ה'חסד' ה'גבורה' וכו' ומוצאים בהם תענוג רוחני, וביום ו' אנו מוספים ללקוט את כל תענוגי המידות שפעלנו, ומבררים עוד יותר, שתענוגי המידות אינם דברים נפרדים, תענוג של 'חסד' ותענוג של 'גבורה' וכו', אלא כוונת הכל הוא נקודה שאין בה שינוי והיא נקודת התענוג קודם שנתחלקה למידות, 'להתענג על ה'" שזה מהות מידת היסוד, מסירות

ד. וכמובא במאמר 'מבשרי אחזה אלוה', שעיקר עליית המלכות באה דווקא במקום שאין מכירים את המלך, ומתאמצים להמליכו משם. וקחנו משם.

תקרא בשמו של הקב"ה, לדעת איך נדמה הבורא אליך באמצעות זה הדבר, הכל בכדי לקרותו באחת משמותיו וכינויו לערך התלבשות הדבר הקרה לך וכאמור'.

מודעה שיש רק תענוג אחד בעולם, להכיר את מי שאמר והיה העולם. ואז במעורבי השמש - כשהשבת פורסת כנפיה עלינו ועל כל עמו ישראל, מאיר ומתגלה בחן, כיצד ממסירות נפשנו בבירור התענוג שבמידות בימות החול, 'נתעלה הקב"ה וישב על כסא כבודו', שהתיישרה ונתקנה מלכותו של הקב"ה כרצונו.

זכסדר הזה של 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת' (ע"ז ג), שימי המעשה מכינים ומעמידים את מלכות השבת כדקא יאות, כן היא גם עבודתנו עתה בימי שנותינו, קודם שיאיר ה'יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים' - לעתיד לבוא. שבכל ימות העולם עברנו במקומות רבים ובהנהגות שונים הן של 'חסד' והן של 'גבורה' וביררנו שם שיש תענוג אלוקי בתוכם, ואילו עתה באלף השנים האחרונות שבשית אלפי שנה של ימות העולם המכוונים כנגד ספירות ימי המעשה (ראה ר"ה לא), עלינו לעמול ולהעלות את התענוג שפעלנו בימות עולם מכל המידות בכללם ולהודיע כי אין אלו תענוגים שונים אלא תענוג אחד של 'ה' נגדך כל תאוותי, ואז בביאת השבת הגדול והקדוש בקרוב, יתגלה לעין כל, כיצד העלינו תענוג לה' וקדשנו שמו בעולם, אם בזמנים שהשי"ת התנהג עימנו ב'מידת החסד', וכן להבדיל בזמני צר ומצוק שה' בחר להוליכנו בגיא צלמוות ב'מידת הגבורה' וכיוצא בזה בכל המידות, וקרבתו בכך את זמן זה שהתיישרה מלכותו בעולם בתיקון השלם של הספירות העליונות, שיהיה שמו שלם והכסא שלם כרצונו מאז ומקדם.

יצרו של אדם כוחו רק ממה שהוא 'מתחדש בכל יום'

נמצא יוצא, שהתחדשות זו של 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', היא פועל נפעל המוכרח מרצונו ית' להעלות לפניו 'תענוג' מכל המקומות הזמנים והאופנים, אבל היסוד - שהשי"ת רוצה תענוג מעמנו, אינו זו וקיים כמסמרות נטועים. ומשכך, נקוט האי כללא בידך, שכל דבר שהוא אלוקי בשורשו המורה על אמיתתו, לא יתכן בו שינוי בהתחלפות העיתים והתקופות, משום ש'אמת' שמשנים ומחדשים

אותה לפי הלך הזמן, הרי שהמציאות החדשה כבר שונה ממה שהיה קודם לכן, ונמצא שהיא 'שקר'. והוא שרבותינו נלחמו בחירוף נפש במתחדשים והליצו על דרכם את מטבע הלשון 'החדש אסור מן התורה' (ראה שו"ת חתם סופר או"ח סי' כח, קמח, קפא. יו"ד סי' יט. אהע"ז סי' סט, קל, ח"ב סי' כט), ולכן גם תקנות חז"ל שנתקנו מטעם שכבר עבר ובטל מן העולם, עדיין חובה עלינו לקיימם כמאז, כי התורה היא תורת אמת שאינה נתונה לשינויי נסיבות וזמנים, ולפיכך גם אם בטל הטעם, עדיין התקנה שהיא אמת איננה יכולה להשתנות. וזה סוד חותמו של הקב"ה אמת^ה (שבת נה), כי 'קושטא – האמת, 'קיימא' – ואין בה שינוי (שבת קד).

זזה מהות החילוק בין סיטרא דקדושה שהיסוד אינו משתנה בו לעולם, לבין היצר שיסודו לשקר, וכל הצעותיו להסית ולהדיח הם רק על ידי דברים מתחדשים, שמשכנע ששורש התענוג משתנה לפי העתים והשעות, ומפתה את הבריות חדשים לבקרים במאד^ע חדשה בבגדים וכל כיוצא בזה, כי לתענוגיו הרעים אין אחיזה באמת והם משתנים כל

אחר. אם כן האמת הוא אחד, וכן כל דבר שקר הוא הרבה והאמת הוא אחד.

ו. יסוד זה שהיצר אין כוחו בעצם, אלא מחיפוש התחדשות חולפת, מקורו מדברי המהר"ל (נתיבות עולם נתיב כח היצר פרק ב), ואלו הם דבריו בביאור דברי הגמרא (קידושין ל): 'יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום': 'לפיכך נחשב היצר הרע שהוא מתחדש על האדם בכל יום, כי אין לומר כי יש לו מציאות הראשון, כי אין מציאות אליו כי אין לרע מציאות. ולכך אמר כי הוא 'מתחדש בכל יום'. וכבר התבאר, כי הדבר שהוא בהתחדשות שלו הוא

ה. זה לשון המהר"ל (נתיבות עולם נתיב האמת פרק א): 'ודבר זה צריך ביאור, למה חותמו של הקב"ה אמת ולא שאר מידות משאר תוארים אשר יתוארו אל השי"ת. ויש לפרש כי לכך חותמו של הקב"ה אמת, מפני שהוא יתברך אחד ואין שני, ולפיכך חותמו של הקב"ה אמת, כי אין דבר שהוא אחד רק האמת הוא אחד, ואי אפשר שיהיה האמת שנים. שאם תשאל על האדם מה זה, הנה אם אתה אומר שהוא בהמה או חיה או עוף וכל הדברים אשר אתה אומר עליו, הכל הוא שקר, והם רבים עד שאין קץ ואין תכלית אל השקר, ואילו האמת הוא אחד שהרי הוא אדם ולא דבר

הזמן, ולכן כיון ש'שקרא לא קאי' (שבת שם), אז כשמתגלה מערומיו, אין לו אלא לבוא עם דבר מחודש שעדיין לא יצא שקרו בעולם" – וכפי שידוע לכל.

והוא שאמרו (קידושין ל): 'יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (בראשית ו ה) 'רק רע כל היום' וכו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. שהאופן בו היצר לוכד את האדם ברשתו, הוא על ידי 'מתחדש בכל יום' בכל מיני מאדע"ס ותאוות ותשוקות חדשים, שבאמצעותם הוא מפתה את האדם כאילו שהם התענוג האמיתי, וכפי שרמזו רש"י בתיבות זהב שלו (שם ד"ה כל היום) את ראיית הגמרא מהכתוב 'רק רע כל היום': 'שכל שעות היום רעתו מתחדשת'. וכשאדם יודע סוד זה שאין כל חדש תחת השמש ומשכך כל ההתחדשות הם מן הסטרא

את עצמה, על מנת שלא תמצא חן בעיניו. ומהו הניוול, נחלקו חז"ל (יבמות מח). וכלשונם: "וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה" (דברים כא יב) רבי אליעזר אומר: תקוץ. רבי עקיבא אומר: תגדיל'. ולכאורה הוא מוקשה מתוכו, מהו דרך היצר שיש לעשות היפך מרצונו, האם דרכו לגדל שאז היפוכו הוא לקוץ, או להיפך, וכיצד יתכן לחלוק במציאות. אין זה אלא שהיצר משתנה ומתחדש כסדר, ולכן שני הדעות אמת ואלו ואלו דברי אלהים חיים, רק הכל תלוי בניוול, וכמו שידוע בתכשיטי הנשים מאדע"ס החשוכים משתנים בכל דור ודור, לכן אם יהיה דור שיהיה מנהגי הנשים לגדל הצפרנים ולצובען אז תקוץ, ואם יהיה מנהגם אז לקוץ תגדל כדי לנוולה.

יותר פועל באדם, ואילו היה היצר הרע כמו שהוא שאר דבר שנחשב מן האדם והיה לו מציאות, לא נקרא שהוא 'מתחדש עליו', כמו השמיעה והראיה שאלו דברים הן מן האדם לא נחשב שמתחדשים בכל יום, רק היצר הרע נחשב חדש אליו'.

ז. ראה לדברי המהר"ל (נתיבות עולם נתיב האמת פרק א): 'שכל אשר נמשך אחר האמת שראוי אליו הקיום, וכמו שאמרו חכמים (שבת קד). 'קושטא קאי שקרא לא קאי', כי האמת ראוי אליו המציאות, והשקר ראוי אליו ההעדר'.

ה. בספר 'דעת שלום' (חלק א פרשת כי תצא) להרה"ק משאץ ז"ע, ביאר על פי יסוד זה את שנאמר בתורה גבי אשת יפת תואר, שעליה לנוול

אחרא, נקל לו להילחם ולהוכיח ליצר ששקר בפיו, במה שישוב לזקן וכסיל תשובה אחת אפיים: 'ראה בעיניך, כיצד לפני זמן מה, היית במחיצתי עם הנאה ותענוג שאמרת שהוא המובחר שבתענוגים, ואילו כעת יש בידיך תענוג אחר אשר לדעתך הוא גדול מקודמו, אין זה אלא שכל התענוגים אשר ברשותך בשקר יסודם ולכן הם מתחלפים, וגם מה שבידיך עתיד להיות כקודמיו, ובמענה זה יכול לדחות אותו ולזכות להידבק באמת העומדת לעד.

עומק הענין בניסיון יוסף ש'בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה ערבית'

ביסוד זה שהרוחני הוא נצחי - ו'זאת התורה לא תהא מוחלפת' כי אין בו שינוי בין עתים וזמנים, ואילו הגשמי הולך וסובב כל רגע בתאוה אחרת המורה ששקר יסודו. המקום בעזרנו להבין את שגילו חכמינו ז"ל (יומא לה) שאשת פוטיפר היתה עומדת לפני יוסף הצדיק ומשדלתו לשכב אצלה ולהיות עמה, על ידי ש'בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית'. ולכאורה קשה, לשם מה הביאה הגמרא את מעשי הרשעה הזאת כשביקשה לפתותו בעבירה, ולמאי נפקא מיניה.

ויש לומר, שיוסף הצדיק היה שרוי בניסיון קשה עד מאד, והוקשה לו, שמצד אחד ראה ברוחו הגדולה שהוא עתיד להיות בקשרי חיתון עם פוטיפרע [כי יוסף נשא את אסנת בת דינה שגדלה בבית פוטיפרע (פרקי דר"א פרק לה)], ויתכן שרצון ה' שישאנה לאשה. אך לצד אחר לא היה ספק בידו שהיא אסורה לו, ואלוקי ישראל שונא זימה ואסור לו לדור עמה בכפיפה אחת. וכיון שלא ידע מה עליו לעשות, הלך ושירש ומצא את יסוד זה שאמרנו, שאם אמת נכון הדבר שעליו לקחתה וזה רצון ה', הרי שהיה צריך להיות שפוטיפרע תעמוד לפניו בכל עת בפשטות וללא חידוש, כפי שנהגה רות בעת ביאתה אל בועז בגורן בחצות לילה על מנת שיפרוס כנפיו עליה, אבל מכך ש'בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו

יא - משנה עתים ומחליף את הזמנים -

שחרית', הבין יוסף, שמעשה זה הוא מהיצר המבקש להפילו, ולכן הריהו משנה את טעמיו ופיתוייו בכל יום ויום בלבוש אחר בבוקר ובערב, כדי להסיטו מן הדרך.

זנוכל לומר עוד, שכשהגיע יוסף למושכל זה שאין מציאות שהתענוג משתנה בוקר וערב ובוודאי היצר עומד לשטן לו, אזי לא רק שלבושי הרשעה לא היו אצלו פיתוי לרע, אלא אדרבה הוא ראה בכל בגד את ה' הקורא לו מתוכו ואומר לו: 'היטבת להבין, שרצון תענוג שמשתנה לעתים קרובים כל כך, מקורם מהיפך הקדושה, עתה קום עלה מזה והפוך את הבגדים הצואים הללו לבגדי כהן גדול, על ידי בירור נכון שבגדי שחרית ובגדי ערבית הם כולם מידות ואופנים כיצד להעלות תענוג לה' - שהוא דבר שאינו משתנה, ובכך להעלות לשמים תענוג מכל סוגי המידות והלבושים המתחדשים דבר יום ביומו'. וכיון שיוסף פטפט ביצרו ועמד בניסיונו פעמיים באהבה בכל יום, וגרם להעלות תענוג מכל שלל המידות, על כן זכה ליקר וגדולה שמידה זו של 'יסוד' נקראת לעולם על שמו (זוהר הקדוש ח"א רמז).

זזה פירוש הגמרא שהזכרנו 'יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו', שאין הכוונה רק כפשוטו שהשי"ת עוזר ומושיע לאדם לעמוד כנגד חידוש היצר, אלא ש'הקב"ה עוזרו' בכך שהוא פוקח לאדם את עיניו העיוורות ומאיר בקרבו את מהות השינוי בין התחדשות הרע שכוחו מורה שכולו שקר ולכן הוא מתחלף כסדר, לבין החידוש הטוב, שהוא ית' אינו משתנה כלל - כי הוא אמת וקיים לעד, אלא שה'חידושים' הם לבושים שנעשו מן המידות, על מנת שימצאו את התענוג שבהם ויעלו אותם לפניו.

הדרך המובחרת כיצד להתגבר על התחדשות היצר, היא ההתחדשות בעבודת ה' וההעמקה בדברי תורה, כי התחדשות האדם ברוחניות, היא לעומת התחדשות היצר, וכפי שכותב ה'שם משמואל' (פרשת מקץ שנת תרע"ב): 'ואמרו ז"ל (קידושין ל): 'יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום'. ועל כן, אם האדם אינו מתחדש בכל יום בחיות חדשה רק עושה

בקריירות ומצות אנשים מלומדה, בוודאי היצר הרע חזק ממנו, אבל כשהוא עושה בחיות חדשה, אז הקב"ה עוזרו נמי בכל יום בכוחות חדשים'.

אמנם גלוי וידוע לפני השי"ת, שרוב הבריות אינם מסוגלים להתחדש כראוי ולרדת לעומק הסוד שיש תענוג השוכן בתוך הטומאה הצריכה בירור לגבוה, ולכן הקב"ה מתחרט על היצר (קידושין ס"ט) כי רבים הם הנופלים ההולכים שובב אחר התחדשות יצרם, אך אם באיש משכיל עסקינן, עליו לדעת שה' אינו מתחרט על עשיית היצר כמי שאומר שהלוואי שלא היה בא לעולם, כי היצר נברא לטעם וסיבה שיתגברו עליו ועל ידו יתברר הטוב, ולא לשווא נאמר עליו (בראשית א לא) שהוא 'טוב

הרע, רק הוא מחויב לעשות פעולתו ולהדיחו, והאדם יתחזק וילחום כנגדו ויכבוש אותו, וזה תכלית בריאתו, כי לא בראו היוצר ברוך הוא באופן אחר, כי מאתו לא תצא הרעה, רק כמשל הזונה עם בן המלך הנזכר ב'זוהר הקדוש' (ח"ב קסג), וכתוב שם, כי אם ישמע בן המלך לזונה המסיתו במצות המלך וידבק בה, אין מזה נחת רוח להזונה, רק כשמתגבר בן המלך וגוער בה ודוחה אותה במהמורות לא תקום, אז מתעורר נחת רוח לאביו המלך ומשלם שכר לבנו וגם להזונה מיטיב בעבורו שעשתה רצונו להסיתו ולא יכלה לו, ונעשה נחת רוח להמלך. וכן הנמשל להיצר הרע, הגם שמפתה את האדם, מכל מקום אין חפצו ברשעים המקשיבים לקולו. ולכן אמרו (ב"ב טז.) 'יורד ומסית עולה ומקטרג'. אכן אז נעשה פעולתו באמת כשמפתה לאדם ולא יכול לו ונתעורר נחת רוח ליצרנו ואז גם היצר הרע לוקח

ט. וקח מעט מדברי הקודש ששח ה'מגיד מקאז'ניץ' זי"ע בספרו 'עבודת ישראל' (פרשת וישלח) מענין זה: 'ושמעתי אומרים בשם חכם אחד פירוש המדרש (ב"ר ע"א א) שאמר המלאך ליעקב: 'הגיע זמני לומר שירה'. וצריך ביאור, שמיום שנברא שרו של עשו לא הגיע זמנו לומר שירה עד היום שנלחם ביעקב. אמנם, הנה כל מלאך אינו אומר שירה וזמרה להבורא יתברך שמו רק על החסד שבראו לעשות רצונו יתברך, ולמשל מלאך מיכאל כשפועל רצונו יתברך שמו ומלמד זכות על ישראל ומגביר החסדים, אשר לזה התכלית נברא, אז אומר שירה וכן כל המלאכים. והנה שרו של עשו הוא הס"מ הוא היצר הרע הוא השטן שנברא להסית האדם ולהסירו מדעת יוצרו כי לכך נברא. אמנם, אף על גב שלכך נברא, אין חפץ המלאך הזה באמת שישמע האדם לקולו לעשות

יג - משנה עתים ומחליף את הזמנים -

מאד' (ב"ר ט ז), אלא שחרטת הבורא הוא הצינור לנסוך באדם כח להכניס גם ביצר חרטה על שבא להציע לו את סחורתו.

זיוסף הוא המשביר לכל ישראל הקרויים על שמו (תהלים עז טז) ומלמד, שלא להשגיח על חידושי העולם, ולתת תענוג לה' מכל מידה ולבוש, וכשאישי ישראל נותן את הדברים האלה על לבבו, אזי הוא אינו רואה שבאים עליו ניסיונות וקשיים ופותח לשאול 'מה ה' דורש מעמיו', אלא כל הסתר פנים דומה בעיניו כקול מאת ה' האומר לו: 'הא לך מידה ולבוש אחר, לעשות ממנו בגדי קודש לכבוד ולתפארת למלכו של עולם, המבקש תענוג מכל מידה ומידה', והוא חש כאילו ה' מדבר עמו כסדר מן השמים, בשפת עליון של שינויי הזמנים והמידות.

ומסתמא כשהיה בשעה זאת ראוי לרוח הקודש מסתמא לא היו הנשיקות חלילה במחשבה גשמיות, רק בדביקות בעולמות עליונים, ומי כמוהו קדוש ישראל. והנה כשנלחם עמו שרו של עשו, לא היתה האביקה בדרך פשוט כדרך שנלחמים בעלי מלחמות, רק בוודאי היתה המלחמה ברוחניות לבלבל מחשבתו של יעקב אבינו, מי יודע באיזה חקירות עצומות ורשתו אשר טמן. וזהו שכתוב 'וירא כי לא יכול לו', שאבינו יעקב התגבר בקדושתו נגדו עד שנגע בכף יריכו עיין ב'זוהר הקדוש' (ח"א קע) ותראה קצת מזה, לכן אחרי שראה הבריאה הנבחרת יעקב איש תם כי לא יכול לו, אמר 'שלחני כי עלה השחר' - והגיע זמני לומר שירה, שלכך נבראתי וברוך ה' שפעלתי פעולתי לכן אני חפץ לומר שירה'.

שכרו משלם בעבור שהוא גרם הנחת רוח וכו'.

ונחזור לענינינו, שהמלאך הנ"ל עדיין לא אמר שירה מיום שנברא, שלא היה אדם שכבשו לגמרי כמו יעקב אבינו שלימו דאבהן (זוהר הקדוש ח"א קג). שהיה בן שמונים וארבע שנים וגבור בגבורתו שהיה מעביר האבן מעל פי הבאר כמי שמעביר הפקק מעל הצלוחית, ואף על פי כן לא נתעורר בכוחו חלילה לשום תאוה רעה כמו שכתוב (בראשית מט ג) 'ראובן כוחי וראשית אוני' שנוולד מטיפה ראשונה (יבמות עו), וכתוב (שם כט יא) 'וישק יעקב לרחל', ואמרו (זו"ח שיר השירים) 'שבע נשיקות', ובודאי היו הנשיקות בקדושה גדולה ואיזה יחוד נפלא, וכמו שאמרו (ב"ר ע יב) על ענין 'ויבך' (בראשית כט יא) שראה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה.

ספירת דעת ויסוד עומדים יחדיו

בין בינה וראה, שלא במעשה אשת פוטיפר בלבד התהלך יוסף עם מחשבה וידיעה זו שהקושי המתחלף אינו אלא קול קורא מהשי"ת לקדשו, אלא גם בכל ימי חייו, הן בעת שאחיו שנאהו ולא יכלו דברו לשלום עד שמכרוהו ו'לעבד נמכר יוסף' בקצף ובזיון, וגם בהיותו במצרים אחר שכבר עמד בניסיון הגדול ושמו אותו בבור במקום אשר אסירי המלך שם, שלא עלה טינה בלבו כיצד ה' גומל לו רע אחר שעמד בניסיון, והשכיל להבין ששינוים אלו הם דיבורו השי"ת עמו - שמוליכו במקומות וניסיונות קשים, ומבקש ממנו שיפיק משם תענוג חדש. ולזאת גם כשכבר זכה לטוב בעומדו לפני פרעה, לא גבה ליבו לחשוב שהצלחתו נובעת מכוחו, וזכר שהקב"ה קורא לו עתה בלבוש של טוב ומטיב ורוצה שימסור גם את תענוג זה לגבוה, ולכן פתח את פיו ואמר 'האלהים יענה את שלום פרעה' (בראשית מא טז) שאין כה' אלהינו בכל מצב ומקום. והמשיך בזה גם ביום טוב - כשישב על כסא ממלכתו, וכמו ששלח לומר ליעקב אביו שלא ירא לרדת מצרים, כי 'שמני אלהים אדון לכל מצרים' (שם מה ט), שעשה את ה' אדון ומושל בכל מקום וגם בערוות הארץ.

עבודה זו של הכנסת ה' לכל מקום, שייכת גם כן ל'ספירת הדעת', לפי שמהות ה'דעת' היא ההתחברות והביטול המוחלט אל השני כמו שכתוב (בראשית ד א) 'והאדם ידע'*. ואכן ל'דעת' יש קשר בלתי נפרד עם

שאנכי שמתי את אלהים לאדון לכל מצרים.

יא. בענין זה האריך הרב זי"ע בעל התניא בספרו (ליקוטי אמרים פרק ג), ומפני עומק הדברים נציעה את דברי בעל ה'בני יששכר' זי"ע בספרו 'אגרא דפרקא' (אות קלב) הכותב ומפרש את דברי הרב בשפה ברורה ומובנת:

י. זה לשון הרה"ק מאלכסנדר זי"ע ב'שמח ישראל' (פרשת ויגש אות ז):
 'דברי קדוש עליון הרה"ק מורנו הרב ישראל מרוז'ין זצללה"ה על הפסוק (בראשית מה ט) 'שמני אלהים לאדון', כי לכאורה איך יתכן שיוסף שלח בשורה טובה כזאת לאביו יעקב אבינו ע"ה כי נתמנה לאדון לכל מצרים. **אלא הפירוש הוא, 'שמני, כמו שם אני,**

'מידת היסוד', שכשהאדם מלא 'דעת' שהשי"ת מצוי בכל מקום ופעולה, ומוסר את כל התענוג ליסוד התענוג של להתענג מזיו השכינה, נמצא שהוא מחבר את ה' העליון עם מעשיו הגשמיים הנמוכים, ומוכיח שבכל מקום וזמן וכן בכל נפש בעולם יש דבר ה' המתחדש בכל רגע, ומוורה לאדם מה רצון ה' מעמו.

חטא אנשי סדום והלימוד מזה

על האמור נאה להוסיף, דיבורים נחמדים ששמעתי מהגאון רבי אליהו בער וואכטפויגל שליט"א, המאירים באור חדש את היסוד הנזכר על חובת האדם בעולמו, לידע שהשי"ת קורא לו בכל רגע ומבקש שיעבדנו כראוי.

התורה מאריכה לספר את השתלשלות הפיכת סדום וערי הכיכר לתל עולם של גפרית ומלח, כעונש גמול על חטאתם כי רבה. ברם, גם אחר מקרא שכתוב (בראשית יג ג) 'ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד', אין בידנו מה היה חטאם הראשון והגדול של אנשי סדום שהביא את

במחשבתו בהסכמה שלא ישקוט עד אשר יעשה הדבר הנרצה לו, הנה ההסכמה היא נקראת 'דעת', הוא לשון התקשרות מלשון 'ידע אדם' (בראשית ד כה) שמקשר הדבר במחשבתו, והוא התקשרות המחשבה עם המעשה, על כן הדעת הוא סוף המחשבה ותחילת המעשה, הנה כן מפורש הדבר ב'ספר התניא' שחיבר הגאון החסיד מורנו הרב שניאור זלמן זצ"ל (ליקוטי אמרים פרק ג). וראיתי רבים חולקים עליו בהבנת בחינת הדעת, אבל הדין עמו, כי כן מבואר הענין בספר לימודי אצילות.

'להבין בחינת מציאות ג' מוחין 'חכמה' 'בינה' ו'דעת' בשכל האדם, דמושכל ראשון שנופל בשכלו לעשות דבר מה, זה נקרא 'חכמה' [נוטריקון] 'כח - מה' שהוא רק מחשבה פשוטה בלי התפשטות עדיין באורך ורוחב איך ומה יעשה הדבר וכו'. ואחר כך כשמתבונן האיך ומה יעשה הדבר, זה נקרא 'בינה' - מבין דבר מתוך דבר וכו'. והנה אפילו יתבונן האדם בחכמתו ובינתו לעשות איזה דבר, אם יניח הדבר ממחשבתו לא תוגמר לו העשיה אשר גמר בדעתו, עד אשר יקשור הדבר

ה'גוררת' אחריו של חטאי סדום הקשים, עד שלבסוף בלע ה' ולא חמל, ואפילו אברהם אבינו לא הצליח לפעול עבורם להצילם ממות לחיים.

ואמר, דהנה סדום וכל סביבותיה היו המקום המובחר ביותר עלי אדמות, וכמו שהכתוב אומר (בראשית יג י) שלוט ראה את כל ככר הירדן 'כי כולה משקה' – שהיא משופעת בנחלי מים (רש"י ורמב"ן שם), 'כגן ה' כארץ מצרים' – שאדמתה טובה להוציא זרעים ואילנות טובים (רש"י שם מספרי פרשת עקב לח), וכן אמרו חז"ל שאנשי סדום היו שרויים ברוב טובה, מאין מחסור כל, וזה לשון הגמרא במסכת סנהדרין (קח). ובספרי (פרשת עקב מג): 'אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה, ומה כתיב בהם (איוב כח ה-ח) 'ארץ ממנה יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה לא הדריכוהו בני שחץ לא עדה עליו שחל'. גם כשבאים לדבר מענייניה של סדום, לשונם של רבותינו (ב"ר מט ו) הוא 'שלוותה של סדום', הרי שהודגש לנו שאנשי סדום היו חיים ברוב שלווה וטובה.

ומישכן י"אמר, שחטאם הראשון והגדול של אנשי סדום היה, שהתהלכו בהרגשה, שמושג זה של אלהים השוכן בתחתונים שייך רק במקומות ומצבים אחרים בעולם,, אבל בסדום ש'כולה משקה' והגוף יכול ליהנות מרוב תענוג, ניתן לעשות שם ככל תאוות הגוף, ורק כשיוצאים ממקום התענוג זה לעבודת האדם, או אז צריך לדעת שיש מנהיג לעולם, ובמעשיהם אלו כאילו דיברו כלפי מעלה ואמרו: 'המתן לנו עד שניכנס ונעשה הנאותינו בסדום שכולה משקה ועינוג, ושם אין לה' מדרך כף רגל כביכול, ורק כשנצא מכאן לאחר זמן אז נפנה אליך', ולא האמינו, כי כל שינוי המקומות והמצבים הם מידות שה' שרוי בתוכם ודובר אל האדם לזכור ממנו ולהעלות לו תענוג משם, ואי אפשר לדחותו ולומר לו אינני רוצה לתת כעת תענוג לשמים.

על כן י"אמר, שלכך האריכה התורה לספר את רעת סדום, לפי שכל הנכתב בתורה יש לו שייכות לכל נפש מישראל, ובאו ללמדנו, שפעמים נופל על האדם חולשת הדעת, שבשעת לימודו ותפילתו ה'

לנגד עיניו, אולם כשהוא נפנה לעסקיו, הריהו מתנהג כמי שמטיח ואומר: 'רבונו של עולם, אחר שהשלמתי את לחם חוקי הרוחני והייתי עמך, כעת נפנה אני לעיסוקי', ואינו מבין שמעשיו הם 'מעשה שלוותה של סדום', לפי שה' מתהלך עמו היכן שהוא מצוי, ורוצה שיקדש את שמו גם בהארת המידה שמזריחה בעת שהוא עובד לפרנסתו.

אם כן איפה נבין אזהרתו של משה עבד ה' בערוב ימיו אל כל ישראל, שההולך בדרך עיקש של 'שורש פורה ראש ולענה', וחושב מחשבות של 'שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך', 'לא יאבה סלוח לו' וכו', וסופו יהיה 'גפרית ומלח שרפה כל ארצה וכו' כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו'. כי ההולך בשלוות הדעת ואומר 'שלום יהיה לי', וחושב שעתה הוא זמן מנוחה מלעבוד את ה' ואינו מאמין שה' מחדש עתה את עולמו לפי שהוא משתוקק לתענוג ממנו, הריהו עושה מעשה סדום שגם חטאו וחשבו שמותר לעשות במקומם, ככל העולה על רוחם, ומבזה את ה' בביזוי שאין למעלה הימנו.

משל נוקב למה דומה אותו שדוחה מלהתחבר עם ה' בכל דגע

משלך משל למה דומה איש הדוחה את קרבת ה' לפרקים, ואינו מאמין שה' קורא לו ורוצה להתחבר עמו בכל זמן ועידן, לחתן וכלה שעמדו תחת חופתם בקול בוכים וברגש חיתונים לקראת השלמת קנין הנישואין כדת משה וישראל. לפתע קמה הכלה ובקשה כסא לישב והוציאה מתחת חפת חלוקה 'כתב עת' [צייטונג, עיתון] והתחילה לעיין ולהסתכל בנכתב שם בעוד שהחתן עומד על ידה עם טבעת הנישואין בידו. כראות הסובבים את פרי הבאושים של הכלה, ניגשו אליהו מהרה ונזפו בפניה על מעשיה הבלתי נאותים, ועל ההיזק שיגרם לה מבעלה העתידי. ותען להן: חלילה לכם לחשוב כי איננו רוצה להינשא לחתן פאר זה, וראו אתם כי הגעתי עד הלום, רק שכעת יש לי דבר חשוב עד מאד שאני מוכרחת לעיין בו, וכשאתפנה מזה אבוא אליו להתקשר יחדיו'. פשיטא ואין צריך לומר, שהחתן עומד ובוש מכלתו וחמתו בוערת בו,

וככל הנראה מעשה הנישואין אלו יתבטל גם לאחר זמן, וטעמו עמו, שאם יש לכלה תענוג גדול ממנו ומרצונו לבוא אליה ולהיות עמה, סימן ברור הוא שאין לה ידיעה והבנה מהי המשמעות של חופת קידושין ונישואין, וממילא הכל בטל ומבוטל וכאילו לא היה.

והנמשל מובן מעצמו ונפרשו רק לטובת הביאור, השי"ת חומד ומשתוקק להזדווג יחד עם כנסת ישראל - כלה קרויה בנעימה, ואופן החיבור בין הדבקים הוא, על ידי שאנו מכירים וממליכים את מציאותו בכל דבר הנפעל בעולם. וכשבא איש ישראל ואומר: 'רצוני להיות אחד באחד עם הקב"ה בזיווג שלם, אבל עתה יש בליבי תשוקה לדבר אחר ורצוני לדחות את הקשר לזמן מאוחר יותר', הרי זה דומה לאותה כלה בזויה הדוחה את תענוג החתן, שקשה עד בלתי יתכן שהחתן ירצה להינשא עמה, אחר שהתבייש ולמד על בשרו שהמדוברת אינה נאמנת ורוצה בטובתו.

כשראה יעקב את כתובת יוסף הצדיק, פתח ואמר 'האלהים הרועה אותי מעודי ועד היום הזה'

'ואלה תולדות יעקב יוסף' (בראשית לו א), מידתו והנהגתו של יוסף - לגלות שכל הנסבב בעולם אם חסד ואם גבורה, עשויים באמת ובישר ובכוונה תחילה, אחוזים וקשורים עד מאד יחד עם מידתו של יעקב אביו - 'מידת התפארת' (זוהר הקדוש ח"א קג). הקרויה גם אמת (שם ח"ב רעו), וכפי שנייתי ונחזי.

ימיו חייו של יעקב אבינו היו רצופים בקושי וצרות עד בלי די, וכפי שהגיד הוא בעצמו שימיו היו מעטים ורעים (בראשית מז ט) ולא ישב בשלווה מימיו (ראה ב"ר פד ג), אמנם למרות שתכפוהו צרותיו, התחזק יעקב תמיד בה' אלהיו וידע שטובא גניז ביה. אך עדיין מעשה אחד עמד לנגד עינו ולא נתן לו מנוח היכן טובתו. והוא, כיצד יתכן שדווקא הוא שכוחו וראשית אונו היו בקדושה ובטהרה (במזות עו), קרה אותו כהנה שדינה נפגמה בקשרי חיתון עם בן נכר וילדה בת. וכל כמה שהיה יעקב מתבונן

יט - משנה עתים ומחליף את הזמנים -

ומעיין מה רצה ה' במעשה זה והיכן טובת התוצאה שלה לא מצא מרגוע לרוחו.

מספר הכתוב (בראשית פרק מוח) שביומו האחרון של יעקב הוגד ליוסף שאביו חולה ו'יקח את שני נערי עמו את מנשה ואת אפרים' - שיתברכו ממנו בטרם ימות. כראות יעקב את בני יוסף פתח ושאל 'מי אלה' - שאינם ראויים לברכה (רש"י שם מוח ח ד"ה מי אלה). 'ויאמר יוסף אל אביו: בני הם אשר נתן לי אלהים בזה'. ופירשו רז"ל (מסכת כלה רבתי פרק ג הט"ו), שיוסף הצדיק הראה ליעקב שטר כתובה, ושנישואיו נעשו כדת של תורה. ואז ניאות יעקב אבינו לברכם ויאמר 'קחם נא אלי ואברכם', וברך את יוסף ואותם בברכות הקיימים עד היום: 'האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק האלוהים הרועה אתי מעודי עד היום הזה, המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ'.

וייאמר, שגם ביומו האחרון עלי אדמות כשנר אלהים טרם יכבה, עדיין עמד יעקב אבינו בתמיהתו הראשונה, מדוע נעשתה תועבת דינה בישראל. אולם משראה את שטר כתובתו של יוסף, הוברר לו הכל, ואמר 'האלהים הרועה אותי מעודי ועד היום הזה' שה' רועה אותו מעודו וכפי שנודע לו ביום הזה וגם במעשה דינה היה לטובה.

וזה, כי הודיעו לנו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק לח, תרגום יונתן בראשית מט כב) ששבטי י-ה בקשו להרוג את אסנת בתה של דינה כדי לנקות את הנבלה שנעשתה בישראל, אלא שבא מיכאל המלאך והורידה למצרים אל ביתו של פוטיפר סריס פרעה עם ציץ זהב שכתב לה יעקב אבינו לשמירה. וכשהיה יוסף הצדיק הולך וסובב את כל ארץ מצרים ביום הכתרתו, עמדו נערות מצרים על החומות ובקשו להביט בחינו וביופיו של יוסף, אך יוסף הצדיק שהיה עמודו של עולם, שמר את עצמו בקדושה ולא רמו עיניו להסתכל בהם אף על שזרקו עליו אוצרות זהב שיגביה את עיניו. באותה שעה עמדה אסנת בצידי הדרכים ולקחה את טס הזהב

שהיה עליה וזרקה למרגלותיו. כשראה יוסף את כתב אביו, ידע שנערה זו היא בת ישראל ונשאה וילדה לו את מנשה ואת אפרים.

זמבל המובא נאמר, שכשראה יעקב אבינו את שטר כתובתו של יוסף הצדיק שם נכתב שנשא את אסנת בת דינה, זכה לראות בעיניו את שנסתר ממנו בכל ימי חייו, כיצד הקב"ה מנהג עולמו באמת לאמיתה ואף על פי שהיה נדמה לו שה' מוליכו בגבורות כמו במעשה דינה, נתוודע לו עכשיו ששבייתה ולידת בתה היו בעצה עמוקה, כדי שאסנת תרד למצרים ויוסף יוכל למצוא את זיווגו הראוי ולהקים את מנשה ואפרים שמשיח בן יוסף עתיד לצאת מחלציהם, שאילולי שאירע את שאירע, מהיכן היה מוצא יוסף אשה בערות הארץ, כך, שמעשה זה על אף שתחילתו מצער, סופו ישגה מאד. וזה שאמר 'האלהים הרועה אותי מעודי ועד היום', שהודה לה' שהחלפת המידות בחסד וגבורה, הוא באמת ובכוונת מסבב, ויש רצון ה' בכל אלו.

זמעשה אבות סימן הם לבנים, שגם עלינו לדעת שנסתרות דרכי ה' מדוע העולם מתנהג בגבורות ובחסדים ומשתנים מעת לעת, אבל יבוא יום שיוודע שהכל לטובה, וחובתנו לתת גדולה ליוצר בראשית גם כשעדיין דבר זה אינו מבורר ולהעלות משם תענוג לא-ל עליון. יעזור השי"ת שנזכה לעובדו בכל שינויי העיתים והזמנים ולהעלות לפניו תענוג, ולדעת שהאלהים רועה אותנו מעודנו ועד היום הזה.

